ב"ה, לאדז
מרחשון תרץ

תרומת-חברה אויפ'ן יאָהר תר"ץ

בית יעקב
חודש זשורנאל

אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילען
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידענזאָן

דער ציעל פון די בית-יעקב שולען:	אַבאָנעמענטס-פּרייז:	דאָס פּראָגראַם פון בנות אגודת ישראל:
צו ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל'ס היסטאָרישע אייביגקייט'ס-אידעאַלען.	אַ יאָהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאָלאַר. — געלד פריהעראויס. אדרעס פאַר געלד: Łódź, P. K. O. 65.613	פליכט-ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פּראָבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

נומער 48

7 יאָהרגאַנג

מיר פּראָקלאַמירען אַ ווערבירונגס חודש פאַר בנות-אגודת-ישראל!

געוויס געדענקט נאָך יעדע יודישע רעליגיעזע טאָכטער דעם אימפּאָזאַנטען לאַנד-צוזאַמענפאָהר פון בנות-אגודת-ישראל, וועלכער איז פאָרגעקומען אין לאָדז פאָריגען זומער. דערדאָזיגער צוזאַמענפאָהר, וואָס האָט אויפגעטרייסעלט די גאַנצע יודישע וועלט, האָט בעוויזען אַז אַ נייע יודישע פרויען-דור דערוואַכט צו אַרבייטען און ווירקען פאַר דער פערשטאַרקונג פון יודישען גייסט אין דער יודישער פרויען-מחנה. דער צוזאַמענפאָהר איז געווען אַ גרויסער קידוש-השם אין דער יודישער וועלט, און איז אַלס אַזאָלכער בעטראַכט געוואָרען פון גאַנצען יודישען פאָלק. אפילו די פּאַרטיי-געגנער פון „אגודת ישראל" האָבען אין דער לאָדזער בנות-קאָנפערענץ געזעהן נייע האָפנונגס-שטראַהלען, פאַר אַ געזונטערער צוקונפט פון יודענטום און יודישקייט. די ערנסטע פּובליציסטען און שריפטשטעלער פון דער אַלגעמיינער יודישער פּרעסע האָבען דעריבער בעגלייט דעם צוזאַמענפאָהר, מיט אויסדריקען פון סימפּאַטיע, גוטע ווינשען און אָנערקענונג.

ווי גרויס איז אָבער געווען די שמחה פון יעדער יודישער רעליגיעזער פרוי אין יענע טעג? אין דער צייט ווען יאָהרען־לאַנג האָט מען בעטראַכט אַלע יודישע טעכטער אין פוילען אַלס אַסימילאַטאָרקעס און פיינד פון יודישקייט — און דאָס איז געווען אַנ'אַקסיאָמע פאַר דער גאַנצער יודישער וועלט — איז געקומען די עפענטליכע מאַניפעסטאַציע פון בנות-אגודת-ישראל, וואו הונדערטער יודישע רעליגיעזע טעכטער, וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט טויזענטער, און דעם שאַנד-פלעק פון דער יודישער פרוי אראָפּגענומען. עס איז נישט אמת — האָט געשאַלט די שטימע פון דער קאָנפערענץ — אז די יודישע טאָכטער איז די טרעגערין פון אסימילאַציע און שנאה צום דת אין דער יודישער גאַס! — ניין און טויזענט מאָל ניין, — האָט אָפּגעקלינגען אין עכאָ פון דער יודישער גאַס — עס איז אַ טרויעריגער אמת. דאָס עס געפינען זיך ליידער טעכטער פון ישראל, וועלכע וויסען נישט פון יודישקייט, זיי איז פרעמד די אידעאַלען פון ג־ט'ס פאָלק, זיי אינטערעסירט נישט די ליידען און פרייּדען פון יודישען פאָלק. יאַ, עס זענען צו אונזער בעדויערן פערהאַן אַזעלכע—אָבער לא אלמן ישראל! מיר, די בנות-ישראל, די אָנגעהעריגע צו אגודת-ישראל, האָט זיך געהערט פון יעדער רעדנערין אויף דער בנות-קאָנפערענץ, געהען אין די וועגען פון טראַדיציאָנעלען יודענטום. אַלץ וואָס איז יודיש און אָטעמט מיט יודישקייט, איז אונז הייליג און טייער! מיר פעראורטיילען יעדען פרוב פון אַסימילאַציע, אין וועלכער פאָרם ס'זאָל נישט זיין, סיי אין יודישען הויז סיי אין עפענטליכען לעבען. מיר ווילען ווייטער פלעכטען רינגען צו דער גאָלדענער יודישער קייט און מיט דעמזעלבען מסירת-הנפש, וואָס אונזערע היסטאָרישע פרויען-העלדינס האָבען געשיצט און פערטיידיגט דעם בית-ישראל פון אַלע רוחות רעות, ווילען אויך מיר אין דער היינטיגער צייט דערפאַר קעמפען און עס וועט אונז גאָרנישט זיין צו טייער אין דעמדאָזיגען אידעאַלען קאַמף!

די קאָנפערענץ האָט מיטגעגעבען יעדער דעלעגאַטין אַ רייהע וויכטיגע בעשלוסען און אין דער ריכטונג פון דידאָזיגע רעזאָלוציעס אויפגעפאָדערט די אַרבייט צו פיהרען. באַלד דערנאָך איז אָבער אריינגעטרעטען דער זומער, די צייט פון רוהען און ערהאָלען זיך, אַזוי, אז די גאַנצע בעגייסטערונג, וועלכע די קאָנפערענץ האָט מיטגעגעבען האָט געמוזט אויפבעהאַלטען ווערען אויף אַ פּאַסיגערע אַרבייטס-צייט ווי עס איז דער זומער. און הגם אין דער פעריען-צייט האָבען מיר אויך געהאַט צו פערצייכענען אַ ערפאָלגרייך געשעהעניש, דעם פיהרערין-קורס אין ראַבקא, וועלכע האָט פיל פיל געגעבען, אָבער בכלל איז די טעטיגקייט אין דער פּראָווינץ געוואָרען אָפּגעשטעלט.

און געקומען איז ענדליך איצט דער ווינטער, די צייט פון געזעלשאַפטליכער אַרבייט, דער מאָמענט ווען די אַרבייט אין פעראיינען און אָרגאַניזאַציעס געהט אין אַ פיל שנעלערן טעמפּאָ, און אָט איז צוריק אויפגעפלאַקערט געוואָרען דער פינק פון

בית יעקב לכו ונלכה באור ה׳ (ישעי׳)

בית-יעקב-זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש-חודש

אשה יראת ה׳ היא תתהלל (משלי)

ב״ה לאָדז, מרחשון תר״ץ. זיבעטער יאָהרגאַנג | № 48 | Łódź, Listopad 1929 rok VII

זאָרגט פאַר׳ן קיום פון דער בית-יעקב שול!

פאָריגען זומער בעת די לעהרערין-קאָנפערענצען אין ראַבקא, איז אונז אויסגעקומען צו הערען זעהר טרויריגע ידיעות פון פיל שט״ט, וואָס נוגע דעם מאַטעריעלען מצב פון די דאָרטיגע שולען. פיינליך זענען געווען די שילדערונגען פון א טייל לעהרערינס, ווי אַזוי די פערוואַלטונגען פערנאַכלעסיגען זייערע פליכטען, און וואָס דערפון איז דער פועל-יוצא, אז די שולען וועגעטירען, די צאָל תלמידות פערקלענערען זיך. דער בודזשעט שרימפט איין און דער ערשטער קרבן איז דאָס שכירות פון דער לעהרערין. עס ווערט נישט אויסגעצאָהלט רעגולער דאָס בעשיידענע לעהרערין-געהאַלט. די לעהרערינס בעקומען וועקסלען, די וועקסלען ווערען פראָטעסטירט. דערנאָך געהט א סדרה פון דעקען די פּראָטעסטען מיט נייע וועקסלען און אזוי ווייטער...

און אַחוץ די ספּעציפיש מאַטעריעלער פראַגע, זענען אויך בעת די דערמאָנטע קאָנפערענצען אויפגעשווימען אויך פראַגען פון אַ אנדערער נאַטור, ווי למשל, דאָס פערלאַנגען פון די לעהרערינס איבערצושרייטען דעם רעגולאַמין, צו אַרבייטען לענגער ווי זעקס שעה אַ טאָג, דאָס נישט וועלען צופאסען זיך פון די פערוואַלטונג צו די פערלאַנגען און אָנווייזונגען פון דער קראָקאָווער צענטראַלע א.א.וו.

ווי עס איז דערפון צו זעהן, האָבען מיר צו טהון מיט זעהר נישט נעווינשטע ערשיינונגען אין אונזער שול-בעוועגונג, וועלכע מוזען שוין בעצייטענס, ווי געהעריג בעוואַכט ווערען. אינזער שול-וועזען איז ניי און יונג און טאַקי דערפאַר. מוז געזאָרגט ווערען פאַר אָרדנונג, סיסטעמאַטיק, דיסציפלין און פינקטליכקייט אין יעדען פרט.

קודם-כל איז נישט דערלאָזבאַר אַז די צענטראַלע זאָל גרינגעשעצט ווערען. אַ צענטראַלע איז די העכסטע פיהרענדע אינסטאַנץ און אַלס אזעלכע מוזען איהרע צירקולארען און אינסטרוקציעס ווערען שטרענג דיסציפלינאריש אויסגעפיהרט. עס האָט נישט קיין רעכט יעדעס שטעטעל צו מאַכען „שבת פאַר זיך״ און לויט אייגענע השגות זיך שאפען אַ פראָגראם און אַ רעגולאמין. דעם אויטאָריטעט פון דער צענטראַלע אונטערצוהאלטען דארף פערשטעהן יעדע פערוואַלטונג, איז פאר׳ן אייגענעם נוצען און ווען אפילו ס׳בעגעהט אַמאָל אַ פעהלער די צענטראַלע, איז עס נאָר דער חוב פון א פיליאַלע דערויף אויפמערקזאם צו מאכען און די צענטראַלע, וועלכע האָט תמיד פאר׳ן אויג די גאנצקייט פון דער אלגעמיינער זאַך, וועט געוויס דעם פעהלער פערבעסערן. אָבער בשום אופן נישט זיך אַליין משפט׳ן ווי עס געפעלט דעם אָדער יענעם.

די בית-יעקב-שול-צענטראַלע אין קראָקא, וואָס אין איהר האַנט ליגט די לייטונג פון אַלע שולען אין לאַנד, וועט דערום מוזען ציהען קאָנסעקווענצען פון די, וועלכע וועלען זיך נישט אונטערוואַרפען איהרע פאָדערונגען. די צענטראַלע וועט מוזען דערהויפּט אָנווענדען דעם גאַנצען חומר הדין צו די יעניגע פערוואַלטונגען, וואָס פערנאַכלעסיגען זייערע פליכטען. פערשטעהט זיך אַז אין דערזעלבער מאָס איז עס אויך נוגע די לעהרערינס און זייערע פליכטען.

עס איז פאָראויסגעזעהן אַ בעשלוס, דאָס די יעניגע פערוואַלטינגען, וועלכע וועלען במשך צוויי חדשים נישט אויסצאָהלען דער לעהרערין איהר געהאַלט, און עס וועלען נישט זיין קיין גאַראַנטיען פאַר דעמדאָזיגען געלט, וועט דידאָזיגע שולע, אָהן שום ריקזיכט געשלאָסען ווערען און די לעהרערין וועט בעקומען אַ אַנדערן פאָסטען. דער בודזשעט פון דער שול מוז זיין אַ געזיכערטער און זאָלען דאָס טאַקי וויסען אַלע פערוואַלטונגען, בפרט די וועלכע האָבען בדעה צו גרינדען נייע שולען. אויף „ניסים״ טאָר מען קיין אינסטיטוציעס נישט בויען. אויך אויפ׳ן חשבון פון אידעאַליזם פון דער לעהרערין טאָר מען קיין שול-בודזשעט נישט אויפשטעלען.

און ווועלענדיג אפילו דן זיין לכף זכות די פערוואַלטונגען, וועלכע אַרבייטען אימעטום אויס ריינער אירעאַליסטישער איבערגעבענהייט צו דער זאַך, מוז מען אָבער פאַרט זאָגען אַז אין אַ סך ערטער פערמאָגען זיי ווייט נישט דאָס אחריות פאַר דער בית-יעקב-שול.

אָט למשל איז די הויפט-סבה אין מאַנכע ערטער, פון דעם דעפיציט אין בזדזשעט, דער טרויריגער פאקט, וואָס חסידישע עלטערן — צו אונזער גרויסער שאנד — שיקען נישט זייערע קינדער אין דער בית-יעקב-שול, (אין לאָדז און וואַרשא, איז גראָד נישט דער פאַל) מוז טאַקי די פערוואַלטונג דערצו זוכען אַנ׳עצה אין דערויף ווי אַמשאַרפסטען רעאַגירען, און אַז מ׳זוכט עצות געפינט מען, יגעתי ומצאתי!...

אין די שטאָט-ראַטען און בפרט אין די קהלות, מוזען שטרענג, זעהר שטרענג אויפגעפאָדערט ווערען די אגודה פאַרשטעהער אויסצוקעמפען גרעסערע סובסידיעס, פאַר דער בית-יעקב-שול און מיר ווייסען, אַז בכדי צו געווינען אונטערשטיצונג פאַר „בית-יעקב״ אפילו ביי נישט-אָפיציעלע אגודיסטען, אין די שטאָט-ראַטען אין קהילות איז עס אויך נישט שווער. אונזערע שליחי-צבור דאַרף אפילו געדראָהט ווערען מיט׳ן צוריקציהען זייערע מאַנדאַטען, ווען זיי וועלען דאָס נישט טהון...

אגב, זענען נאָך פערהאַן, פיל אַנדערע וועגען אין מיטלען צו קענען זיכערן, אַפילו אין קלענסטען שטעטעלע, דעם בודזשעט פון אַ בית-יעקב-שול. עס דאַרפען געהעכערט ווערען די צאָהלונגען, עס דאַרף נישט דורכגעלאָזט ווערען קיין איין געלעגענהייט פון צו מאַכען געלט-זאַמלונגען, ווי ביי שמחות, אין יומא-דפגרא׳ס א. ד. גל.

מיר זענען פעסט איבערצייגט אַז ביי אַקטיווער אַרבייט מצד דער פערוואַלטונג, וועט עס בעשטימט געלונגען די הכנסות פאַר דער שול אין יעדען אָרט צו פערגרעסערן און אזויערנאָך צו זיכערן דעם קיום פון דער שול.

די, וואָס מיינען נישט אבי יוצא זיין מיט׳ן גרינדען א ב״י שול, דארפען פערשטעהן, אז דידאָזיגע שורות, זענען אויסען נאָר די טובה און דעם כבוד פון אונזער חנוך-הבנות ווערק: בכדי צו דערהאלטען דעם פרעסטיזש פון דער גאנצער ב״י בעוועגונג, איז אונזער הייליגסטער חוב צו שיצען די אינטערעסען פון אונזערע אידעאלע לעהרערינס, וואָס זייער שכירות איז נאָר אַ „שכר-בטילה״ און נישט קיין מאטעריאַליסטישער ציל.

טאָג-איין טאָג-אויס דארפען אונזערע עסקנים דערייבער אומאויפהערליך זאָרגען אויף אַלע אופנים פאר׳ן קיום פון דער בית-יעקב-שול.

א. ג. פרידענזאָן

הלהבות. וואָס דער לאָדזער צוזאַמענפעהר האָט אריינגעגעבען אין יעדען האַרץ פון דער יודישער טאָכטער אין די פאָסט ברענגט אונז טאָג-טעגליך פרעהליכע גרוסען אין גוטע בשורות פון אַ פערשטאַרקטער בנות-טעטיגקייט אין יעדען אָרט.

אויך אונזער צ.ס. האָט באַלד אָנהויב ווינטער בעוויזען צו בענייען די אַרבייט און זיך בעמיהט באַלד אין ערשטען מאָמענט אריינצוגעבען אַ פרישען רוח-חיים אין אונזערע אָפּטיילונגען. די אָקאָרשט ניי ערשינענע אינהאַלטסרייכע בראָשור מיט׳ן רעגולאַמין און אַרבייטס-פּלאַן פון בנות-אגודת-ישראל, איז געוויס אַ גרויסער שריט פאָ אויס צום נוצען פון די בנות-אָפּטיילונגען. די דאָזיגע בראָשור און חוצדעם, דאָס ווייטער דערהאַלטען די טריבונע פון אונזער בעוועגונג, דעם בית-יעקב-זשורנאַל, זענען אָבער אַלץ ערשט אַ התחלה. אין אַרבייטס-פּלאַן פון צ.ס. זענען פאָראויסגעזעהן נאָך פיל, זעהר פיל וויכטיגע נייע אַרבייטען, ווי אַרויסגעבען פאַר יעדען פרייז דעם הייַנטיגען ווינטער דעם „אַלמאַנאַך״, איינאָרדנען אַ טורנעע פון אַלע בעסטע רעדנערינס אין אַלע שטעט וואו ס׳זענען פערהאַן בנות-אָפּטיילונגען, פערשטאַרקען דעם אָפטען קאָנטאקט פון די בנות-אָרגאַניזאַציעס מיט׳ן צ.ס., אַרויסגעבען אַ קוואַרטאַלניק אין פּויליש און בכלל נעמען זיך צום רעאַליזירען די אַלע פליכטען, וועלכע ס׳האָט אַרויפגעלעגט דער בנות-צוזאַמענפאָהר אויפ׳ן צ.ס.

אלס ערשטער אָנזאָג וואָס דאַרף איצט אַרומנעמען די ברייטסטע קרייזען פון אונזער בנות-אָרגאַניזאַציע פון אַ נייער אַרבייטס-פּעריאָדע, איז צו פיהרען אין יעדען אָרט אַ גרויסע ווערבירונגס-אַקציע פון חברות מיידלעך ווי פרויען צו „בנות״ דורכ׳ן „תרומת חברה״.

מיר פּראָקלאַמירען אַ בער׳ן גאַנצען חודש כסלו, אַ ווערבירונגס-חודש פאַר דער בנות-בעוועגונג, און מיר רופען אַלע בנות-אָפּטיילונגען, אַלע עסקנות און אַלע מיטגלידערינס פון אונזער צענטראַל-ראַט זיך צו שטעלען אין דער צייט צו אַקטיווער אַרבייט!

די לאָזונג מוז זיין: וואו נאָר א טראַדיציאָנעלע יודישע פרוי שליסט זיך אָן אין דער בנות-בעוועגונג און קויפט אויס דעם „תרומת חברה״, פאַר אַנ׳אייציגען גילדען, אלס צייכען פון אָנגעהעריגקייט צו דער אָרטאָדאָקסישער פרויען-בעוועגונג. אפילו אין די ערטער וואו ס׳עקזיסטירט נאָכנישט קיין בנות-אָרגאַניזאַציע, אָבער ס׳געפינען זיך אונזערע נאָהנטע אידעען-פריינדינס, דארפען די זעלבע שוין פערשפרייטען און פּראָפּאַגאַנדירען דעם „תרומת חברה״.

פון הויז צו הויז דאַרפען געהן די בנות-עסקנות, אויפקלערען, אַגיטירען, בעוואוסטזיניג מאַכען די ברייטע יודישע פרויען-מאַסען די צילען און שטרעבונגען פון בנות-אגודת-ישראל. עס טאָר בשום אופן נישט בעגרעניצט ווערען די תרומת-חברה-אַקציע, אויף בלויז די שוין אָנגעשלאָסענע חברות. די ווערבירונגס-אַקציע מוז אומבעדינגט אַרומנעמען די ברייטסטע קרייזען פון דער יודישער פרוי.

דער רעזולטאַט פון דער „תרומת-חברה״ אַקציע וועט זיין פאַר דער גאַנצער וועלט אַ ביישפּיל פון די כחות, פון די צאָהל יודישע פרויען און טעכטער, וועלכע זענען אָנגעשלאָסען אין דער בנות-אָרגאַניזאַציע, אין דער אגודיסטישער פרויען-בעוועגונג.

זאָפאָרט צו די אַרבייט, עס איז הייַנטיגעס יאָהר דאָס ערשטע מאָל דער מאָמענט אין וועלכען די בנות-אָפּטיילונגען וועלען אַ עפנטליכען עקזאַמען בעלעגען, וועגען די כחות-פערהעלטניסען, וואָס עס פערמאָגט די יונגע אָרט. פרויען-בעוועגונג און זאָל-זשע דאָס נישט חלילה ענטטוישען...

מיר רופען איבערהויפּט צו מיטאַרבייט אַלע דעלעגאַטינס, וועלכע האָבען אין דער לאָדזער בנות-קאָנפערענץ אנטייל גענומען. די פערשפּרייטונג פון „תרומת חברה״ איז געווען אַ בעשלוס פון דער קאָנפערענץ און זאָלען די דעלעגאַטינס, וועלכע האָבען די גרויסע היסטאָרישע טעג, מיט אונז מיטגעלעבט טאַקי בעווייזען אַז זייערע ווערטער ווערען אין מעשים פערוואַנדעלט.

חברות און עסקנות! געדענקט אַז אין דער „תרומת חברה״-אַקציע איז אָפּהענגיג די גאַנצע ווייטערע ענטוויקלונג פון אונזער בעוועגונג. וואָס גרעסער עס וועלען זיין די צאָהל פון אונזערע חברות, אַלץ שטאַרקער וועלען זיין אונזערע לייסטונגען, וואָס מעהר עס וועלען פערקויפט ווערען די תרומת חברות, אַלץ פרוכטבארער וועט זיין אונזער טעטיגקייט אויף אַלע געביטען.

זאָל לעבען בנות-אגודת-ישראל! זאָל לעבען אונזער תרומת-חברה!

צענטראַלע „בנות-אגודת-ישראל״ אין פּוילען.

בעמערקונג: יעדע פרוי אָדער פריילין קאָן אויך דירעקט קויפען א תרומת-חברה אין צ.ס. איינשיקענדיג 1 זל. אויף אונזער קאָנטאָ אין דער לאָדזער האַנדעלס-קרעדיט-באַנק, די וואָס ווילען זיך ווידמען דאָס פערשפרייטען דעם „תרומת-חברה״ אויף די ערטער וואו ס׳עקזיסטירט נישט קיין בנות-אָרגאַניזאַציע דאַרף מען זיך ווענדען אין צ.ס. נאָך אזא קוויטאַריוש.

אַלע טאַלאָנען און איבערגעבליבענע תרומת-חברה-ביכלעך דאַרפען אָפּגעשיקט ווערען אויף דער אַדרעס פון צ.ס.

Sekretarjat B.A.I. Łódź skrz. poczt. 146

אויסשליסליכע אדרעס פאר געלט פון „תרומת-חברה״:

Bank kupiecki kredytowy Łódź Zawadzka 11 P.K.O. 65.500

צו יעדען פאָסט-טשעק אונבעדינגט א צושריפט „פאַר תרומת חברה פון בנות״.

עס איז אַ גרויסע עולה!

דאָס אפילו אין קלענסטען שטעטעלע וואו ס׳איז נאָר פערהאַן אַ בית-יעקב שול ס׳זאָל נישט זיין אַ גרעסערע צאָהל אַבאָנענטען פאַר׳ן בית יעקב זשורנאַל!

יידיש

פון פּראָפ. ד״ר שלמה בירנבוים

פּראָפעסאָר שלמה בירנבוים

דערפון, ווי אזוי עמיצער רעדט, קען מין דערקענין, וואָס פאר אַ מין מענטש דאָס איז. זיין נשמה ווייזט זיך אין זיין לשון. ניט אנדערש ווי ביי אַ יחיד, איז מיטן לשון פון אַ כּלל.

ווי אַזוי איז די מעשה מיט יידיש?

פריער האט יידיש איבער-גיגעבן די נשמה פון דעם תּלמיד-חכם, פון דער פרו-מער יידיני, פון דעם תּמימותדיקן פאַלק-מענטש. דערנאָך איז גיקומין אַ צייט ווען ס-האָט זיך גילאָזט הערן אַ ניי קול. דאָס איז גיוועזן דאָס קול פונים משכּיל.

דער משכּיל איז ניט גיוועזן צופרידן מיטן פריערדיקן לעבן. קיין זאַך איז אים ניט גיפעלן גיוואָרן. באַשיימפּערלעכי מעלות זענין אין זייני אויגן גאָר גיוועזן חסרונות, אמתדיקי חסרונות האָט ער אָדער גאָר ניט פאַרשטאַנין, אָדער ער האָט גיזוכט פאר זיי די זעלבי סיבות, ווי פאַר די כּלומפרשטיק חסרונות – ניט אינים מענטשן, אינים יידן, נאָר אין יידישקייט... פאַרשטייט זיך, זיי האָבן גאָר ניט גיוואוסט, אַז זיי טואין דאָס.

די משכּילים האָבן אַריינגיבראַכט אַ נייאים קוק אויף יידיש פריער איז דאָס גיוועזן אַ נאַטירלעכי יידישי זאַך. אַצינד איז דאָס גיוואָרן – נאָר ביי זיי. פאַרשטייט זיך – אַ פּראָבלעם. זיי האָבן יידיש אַ נאָמין גיגעבן „זשאַרגאָן", אַ מיאוסן נאָמין, אַ זידל-וואָרט, קען מין זאָגן. כאָטש אין אמתן הייסט „זשאַרגאָן" פּשוט דאָס לשון פון אַ גיוויסער סאָציאַלער סביבה. – זייער שייכות צו יידיש איז ניט גיוועזן נאַטירלעך, ניט יידיש. ס-רוב פון זיי האָבן גימיינט, אַז ס-איז גאָר קיין לשון ניט, נאָר אַ צוקאַ-ליטשיט דייטש. אויב אזוי, דאַרף מין עס דאָך אויסבעסערן ס-זאָל ווערן לייטישער... נו, נו, האָבן זיי אָנגיהויבן צו פאַר-ריכטן, אזש ס-איז גיגאַנגין אַ רויך – און זיי האָבן אַ תּל גי-מאַכט פון יידיש.

דאָס הייסט, פאַרשטייט זיך, נאָר פון זייער לשון. יידיש אַ גיבליבן ריין, אינים מויל פונים תּלמיד-חכם, פון דער יידיני. פונים פאַלק-מענטש. פונים כּלל הייסט דאָס, וואָס פון אים האָבן זיי זיך דערווייטערט, די משכּילים. און זיי זענין גיוועזן אַ קליינער מיעוט.

אָבער צייטן בייטן זיך. דער מיעוט איז גיוואָרן גרעסער. דעם מיעוט איז גיוואָרן גרויס. און היינט זאָגט ער שוין, אַז ער איז דער כּלל און דער עיקר, און אַז דער תּלמיד-חכם, די פרומי יידיני, דער תּמימותדיקער פאַלק-מענטש, זענין דער מיעוט און דער טפל.

און אויב מי וואָלט גיקוקט אויפן אויפטו, וואָלט מין גידאַרפט זאָגן, אַז זיי זענין גירעכט. וואָרן זיי האָבן גיפועלט, אַז דער פריערדיקער כּלל האָט זיך צוגיפּאסט צו זייער פּסיכאָלאָגיע און דאָס הייסט אויך צו זייער לשון.

זייער צוקאַליטשיט לשון איז ניט גישטאַנין אויף איין אָרט. ס-האָט פון זיין זייט אַריינגינומין אַלץ מער אייראָפּעאיזמין, פון דער אַנדערער זייט איז אָבער אויסגיוואַקסן אַ ניי שייכות צו יידיש. אויפן אָרט פונים ביטול פונים אייגינים לשון קומט אַ דרך-ארץ, אַ מין ליבשאַפט, אַ פאַרהייליקן כמעט. אָבער דאָס איז ניט דער דרך-ארץ פאַר גאָטס אַ באַשאַפונג, ניט דאָס ליבשאַפט צונ-אַ געטלעכער מתּנה, ניט דאָס קדושה-גיפיל צונ-אַ גיצייג פון דער עבודה – ניין, ס-וואַקסט פּשוט פון אייראָפּעאישן נאַציאָנאַליזם.

דער פריערדיקער כּלל האָט זיך גינומין צו רירן, צו ווייזן, אַז ער לעבט, אַז ער הייבט גאָר ניט אָן, זיך מיאש צו זיין פונים לעבן. אָבער מי קען ניט לייקינין, אז דערווייל זענען אַריין פרעמדי השפּעות אין זיין נשמה. ס-קען קיין שום ספק ניט זיין, אז די דאָזיקי השפּעות זענין זייער שטאַרק, טאַקי זייער שטארק.

לאָז מין נאָר אַ ביסל צוקוקן זיך צום „אָרטאָדאָקסישן" לשון פון די נייאי צייטן, בפרט אין די לעצטי צענדליקער יאָרן, ווען די טעגלעכי בלעטער האָבן אָנגעהויבן ארויסצוגיין, מיט וואָס איז דאָס דרוק-לשון פון די אָרטאָדאָקסן אַנדערש ווי ביי די פרייאי? – מיט גאָר ניט: מ-האָט אין גאַנצן פאַרגעסן דאָס לשון פונים תּלמיד-חכם, פון דער פרומער יידיני, פונים תּמימותדיקן פאָלק-מענטש – און מי שרייבט דאָס לשון פונים פרייאין זשורנאַליסט. נאָר וואָס מי שרייבט עס נאָך ערגער. מיטינג-לשון. שאבלאָן-לשון.

אוין אינים לבוש פונים לשון זעט זיך, און ס-מוז זיך זען, אז ס-איז ניט קיין אייגיני זאַך, נאָר אַ פרעמדי.

די אָרטאָדאָקסן ניצן ס-רוב דעם אַלט-משכּילישן אויסלייג, דעם „דייטשמערישן" אויסלייג, וואָס איז אויסגיוואַקסן מיט דער „נייער" ליטעראַטור אויף יידיש, אַ סך ווייניקער ווערט ביי די אָרטאָדאָקסן גיניצט דער ניי-משכּילישער אויסלייג, דער יידישיסטישער, וואָס איז אויסגעוואַקסן אויפן יסוד פונים אַלט-משכּילישן.

בקיצור: מיר ניצן דאָס לשון און דעם אויסלייג פון די אַפּיקורסים. (אגב אורחא: אויך ביי לשון-קודש). וואָרן דאָס איז דאָך אַ פּשיטא. אז הן די אַלטי, הן די נייאי השכּלה – הן אסימילאַציע, הן „נאַציאָנאַליזם" – זענען אַ פּועל-יוצא פון אַפּיקורסות.

דערפון איז געדרונגין: מיר טאָרן ניט ניצן אזאַ לשון מיט אזאַ אויסלייג.

וואָס דען?

מיר דאַרפן זיך אומקערן צום אַלטן לשון מיטן אַלטן אויסלייג. אומקערן זיך, הייסט אומקערן זיך צו די יסודות. וועגן פּרטים רעד איך דאָ ניט.

אז מיר וועלן דאָס טון, אַז מיר וועלן אכטונג געבן אויפן יידישקייט פון לשון און אויסלייג, וועלן מיר במילא אויך גיוואָר ווערן אַזויני פרעמדע השפּעות אין אונדזער נשמה. וואָס זענין אַ סכּנה פאַרן יידישקייט און מיר וועלן בעסער קענין מלחמה האַלטן מיט זיי.

מיר טאָרן ניט פאַרגעסן, אַז מיר זענין דער כּלל. און ווער סי וויל זיין אַ טייל פונים כּלל, מוז זיך אומקערן צונ-אונדז, און מוז זיך דערביי אויך צופּאַסן צונ-אונדזער לשון און צונ-אונדזער אויסלייג, אַזוי ווי בכלל צונ-אונדזער יידישקייט.

אָנמערקונג פון רעדאַקציע:

ה' דר. ש־מה בירנבוים (אַז הן פון ב... סטען יודישן רעליגיעזען דענקער דר. נתן בירנבוים) לייענט פון צייט צו צייט לעקציעס וועגן יודיש אויף דער האַמבורגער אוניווערזיטעט. וועגן זיינע וויכטיגע מיינונגען וועלען מיר זיך נאָך אומקערען. אויפן פערלאַנג פון חשוב'ן מחבר, בייטען מיר אויך ניט דעם אויסלייג אין זיין מאמר.

העלפט פערענדיגעז דאָס וויכטיגע בנין!

(נאָטיצען פון אַ געשפּרעך מיט'ן פּרעזעס פון דער קראָקאָווער בית-יעקב-צענטראַלע ר' אשר שפּירא)

ר' אשר שפּירא, פּאָרזיצער פונ'ם בוי-קאָמיטעט פון בית-יעקב-סעמינאַר.

ענדליך האָבען מיר מיט גליק געענדיגט דעם רוי-בוי פונ'ם גראַנדיעזען בנין און אויך שוין געדעקט דעם דאַך. אויך דאָס הייסט שוין אָפּגעטהון אַ גרויס און שווער שטיק אַרבייט. איצט, ווילען מיר במשך דעם היינטיגען ווינטער אינגאַנצען דורכפיהרען די אינעווייניסטע אַרבייט, בכדי דאָס וויכטיגסטע בנין ענדליך צו ברענגען אינגאַנצען לידי גמר.

שטעהט אָבער די פראַגע, ווי נעמט מען ווייטער די געלט-מיטלען? דאָס אויסלענדישע אָרטאָדאָקסישע יודענטום האָט שוין זיין צוגעזאָגט חלק ווי בעוואוסט, כּמעט אינגאַנצען מסלק געווען און נאָך אַלץ, צו אונזער בושה, האָט דאָס פוילישע יודענטום נישט בעוויזען צו ערפילען זיין חוב און עס פרעגט זיך: ווען שוין אַמאָל וועלען דאָך אונזערע ברידער דאָ אין לאַנד, אויך זיך עפּעס אַ ריהר טהון צו העלפען אונזער הייליג חערק?

אויב מיר ווילען זיך מאַכען אַ שטיקעל בילד פון דער נויטיגקייט פון סעמינאַר-בנין, גענוגט צו כאַפּען אַ בליק אויפ'ן פאַקטישען מצב איצט אין דער ב"י בעוועגונג.

אין אונזער צענטראַלע ליגען יעצט העכער 500 בקשות פון קאַנדידאַטינס אויף תּלמידות אין סעמינאַר. ליידער קאָן אָבער די ביז-יעצטיגע סעמינאַר-היים אַריינעמען העכסטענס 50 און אויך פאַר די צאָהל איז דאָס אָרט גאַנץ קנאַפּ בעקוועמט. איצט ערשט די הונדערטער בריף, פון שטעט און שטעטלעך, וואָס ווילען גרינדען שולען און קאָנען דאָס נישט אדורכפיהרען, ווייל עס פעהלען לעהרערינס.

ווי טראַגיש איז דער גורל פון אָט די עסקנים, וועלכע זענען מיט אַלעמען שוין צוגעגרייט און האָפען אָט באַלד צו קענען אָפּראַטעווען די אומשולדיגע קינדערישע נשמות פון כּפירה און אַסימילאַציע און מיטאַמאָל גאָר, קאָן זייער געדאַנק נישט אַרויסקומען מכּח אל הפּועל. צוליב וואָס? אָט צוליב אַ קלייניגקייט — נישטאָ קיין לעהרערין! עסקנים זוכען פּראָטעקציעס, מ'זוכט אויס אַלע זכוּתים, אַבי צו קענען בעקומען אַ לעהרערין פאַר אַ בית-יעקב-שול. אָבער דאָס אַלץ העלפט נישט. איין וואָרט אויף די אַלע בריף, מעגען זיי זיין ווי האַרצרייסענד געשריבען: נישטאָ קיין לעהרערין! און ווען עס געהען אַרויס נאָר צוויי יאָהר פון סעמינאַר איניגע לעהרערינס, זענען זיי שוין צוטיילט מיט אַ צייט צוריק.

און איצט ערשט, צו אונזער פרייד האָט אויך דער ב"י געדאַנק שוין געפינען אַ ברייטען אָפּקלאַנג אין פיל אַנדערע לענדער. אויף דער כּנסיה הגדולה האָבען זיך צו מיר געווענדעט פיל אָנגעזעהענע עסקנים פון פערשידענע לענדער ווי: רומעניען, טשעכאָסלאָוואַקיי און זאָגאַר פון אמעריקא, וועלכע ווילען גרינדען אויך אין זייערע לענדער שולען און אויך זיי שטרעקען אויס די הענט צו אונזער סעמינאַר נאָך הילף, אָבער ליידער...

הרב דר. אלי' יונג (נוי-יאָרק) האָט פיל געלייסטעט פאַר דער ב"י בעוועגונג בכלל און פאַר'ן בוי פון סעמינאַר בפרט.

איך פרעג דעריבער, צי דאַרף דאָס רעליגיעזע יודענטום ווייטער אזוי נאַכלעסיג זיך בעציהען צום סעמינאַר-בוי? פערשטעהט דען נישט יעדער, אַז מיט יעדען טאָג וואָס עס פערשלעפּט זיך דאָס אויספערטיגען דעם סעמינאַר-בנין, פערלירען מיר פיל, זעהר פיל?

איך וויל נאָך דער-מאָנען, אז די אויס-לענדישע אָרטאָדאָקסיע שטעהט און וואַרט צו זעהן וויפיל די יודען אין פוילען גופא, וועלען געבען פאַר דעם צוועק און לויט דער בעשטייערונגס-מאָס פון פוילישען רעליגיעזען יודענטום, וועלען אויך זיי פאַרגרעסערן זייער אונטערשטיצונג. אַזוי האָט אויך בפירוש ערקלערט בעת דער לעצטער כּנסי' גדולה אין וויען דער זעהר חשוב'ר דר. יונג, וואָס נוגע די הילף פון אמעריקאַנער יודענטום פאַר'ן סעמינאַר.

דער בוי-קאָמיטעט ווענדעט זיך דעריבער ווידער אַמאָל אויף דעם אָרט צו אַלע אונזערע רעליגיעזע ברודער אין יעדען אָרט: בעשטייערט אייך לויט'ן יכולת און אפילו איבערן יכולת פאַר'ן אַזוי וויכטיגען און נויטיגען מוסד.

די מועצת גדולי התּורה אין וויען, האָט זיך לעצטענס אין גאַנציג הייסע ווערטער אַרויסגעזאָגט וועגן דער גרויסער בע-דייטונג פון דער בית-יעקב-ערציהונג און זאָלען-זשע די ווערטער פון אונזערע מנהיגים נישט בלייבען ווי אַ קול-קורא במדבר!

זאָלען אונזערע נדבנים אין יעדען אָרט פערשטעהן, אַז דאָס נייע בנין, וועט דאָך זיין דער פונדאַמענט פון אונזער יודיש הויז, דער יסוד פון יעדען בית-יעקב, און אויף יעדען ליגט דעריבער דער הייליגער חוב צו זיין בעטייליגט אין דעם-דאָזיגען הייליגען בנין!

לאָמיר האָפען, אַז אונזערע ווערטער וועלען דאָך געפינען אַ אָפּקלאַנג אין יעדען יודישען האַרץ און יעדע נדיבות'דיגע האַנט, וועט זיך צואיילען מיט אונטערשטיצונג, בכדי נאָך היינטיגען ווינטער זאָלען מיר קענען פערענדיגען דאָס הייליגע בנין צום כּבוד פאַר'ן גאַנצען כּלל ישראל!

אבי שמשון רפאל

אָנמערקונג פון רעדאַקציע: יעדער קאָן איינשיקען זיין שפּענדע דירעקט אין דער קאַסע פון בוי-קאָמיטעט קיין קראָקא פּ. ק. אָ. 407.371

שפּענדעט פאַר'ן בנין פון בית-יעקב-סעמינאַר!

די ראַלע פון דער פרוי אינ'ם יודענטום

פון גימנאַזיאַל-דירעקטאָר פראָפ. מ. געץ, ריגע (זעה בית-יעקב-זשורנאַל נומער 48) יודיש: דר. מ. ראָזנער

די פרוי לויט איהר געשלעכט

דאָס יודענטום, וואָס אנערקענט פולשטענדיג די הויכע ווירדע פון דער פרוי, אלס א וועזען, וואָס איז געשאפען לויט ג—ט'ס בילד און וועלכעס שטעלט די פרוי אזוי ווייט אויף איין מדרגה מיט'ן מאַן, אז ס'נעמט אַרום מיט איין זאמעלנאָמען „אדם" (מענש) ביידע געשלעכטער, אי דעם מאן אי די פרוי, איז אָבער גלייכצייטיג געניג רעאַל צו אונטערשיידען די בעזונדערע געשלעכטליכע אייגענשאפטען פון דער פרוי, וואָס ווייזען אָן אויף איהר בעזונדערער מיסיע און איהר בעזונדער אַרבייטס-פעלד, כדי צו פאָדערן אַ שטרענגע אינערליכע טיילונג פון ביידע געשלעכטער, בנוגע זייער טעטיגקייט אינ'ם דינסט פון דעם מין האנושי. דער רעאלער אידעאַליזם פונ'ם יודענטום, וועגען וועלכען עס וועט ווייטער זיין די רייד, רעכענט זיך מיט די פאקטען. קאָן דאָך בלויז די פרוי — זיין אַ מוטער, קאָן נאָר זי דערנעהרען איהר ניי געבוירען קינד, דאן האָט זי דעם ערשטען און אינטענסיווסטען איינפלוס און ווערט די נאַטירליכע פון דער ערציהערין. פאַר'ן מענש איז ספעציעל טייער דאָס, וואָס ס'קומט איהם שווער אָן. די מוטער פלאָגט און מאטערט זיך אַממייסטען אָפּ מיט דעם ניי-געבוירענעם קינד. דערפאר איז די ליבע פון דער מוטער טיפער און אינערליכער, זי איז צערטליכער און פיהלט בעסער די בעדערפנישען פון איהר קליין קינד, זי זעהט בעסער און שאַרפער די נייגונגען פון דעם קינד, וועלכע זי בעפרידיגט מיט ליבע און איבערגעבענקייט.

ווען די פרוי דערפילט עהרליך און געטריי איהר מיסיע אַלס מוטער, דאַן ווערט אין געוויסע צייטען אָפּגעשוואכט איהר לייסטונג אויפ'ן געביעט פונ'ם געשעפטליכען לעבען, ווייל זי איז צוגעבינדען צו דער היים, שווער בעלאַסטעט מיט די אויפגאַבען אלס דערנעהרערין און דערציהערין פון איהרע קינדער, איז זי בעדייטענד וועניגער בעוועגליך און מעהר אָנגעוויזען אויף דער היים, ווי דער מאַן.

די לייסטונג-פעהיגקייט פון דער פרוי איז אלזאָ בעגרעניצט בנוגע דער צייט און בנוגע דעם אָרט, דער פאַקט האָט אויך אַ דעצידירענדע השפעה אויף איהרע נייגונגען און געוואוינהייטען, אונזערע חכמי התלמוד האָבען שוין לאַנג בעמערקט, אז די פרוי העננט מעהר אָן דער היים, 1) וואו זי קאָן נישט ליידיג זיצען, 2) און אז זי אונטערשיידעט זיך פונ'ם מאַן מיט א טייל פסיכישע אייגענשאפטען: זי האָט מעהר רחמנות-געפיהל, 3) בושה-געפיהל, 4) וואָס האלט זי אָב פון בעטלען, 5) פון פראָצעסירען זיך 6), און הגם די פרוי האָט מעהר נייגונג צו א פאמיליע-לעבען 7), פינדעסטוועגען פערהאלט זי זיך פאסיוו ביי דער גרינדונג פון דער פאַמיליע: דער מאן זוכט נאָך די פרוי, אָבער נישט פערקעהרט, 8) די פרוי בעהערשט איהרע געפיהלען, זי בעהאלט איהר ליבע אין דעם הארץ, דאגעגען דער מאן ווייזט ארויס זיינע געפיהלען 9), ער האָט ליב מעהר מיט'ן מויל 10). די פרוי צייכענט זיך אויס מיט אינטואיציע פונ'ם פערשטאנד, זי ווערט פריהער רייף פונ'ם מאן 11), זי איז מעהר מענשען-קענערין, זי איז אָבער לייכטזיניגער פון דעם מאן, זי וויל אלעס וויסען, האָט ליב א סך צו רעדען און צו דערצעהלען און דערפאר טוג זי נישט אלס ריכטערין. ספּעציעל וועגען דער יודישער פרוי ווערט געזאָגט, אז זי איז בעשיידען און צניעות'דיג 11) עס ווערט דער פרוי אויך צוגעשריבען מעהר עסטעטישע נייגונג: „זי וויל ליבערשט א שענע דירה און שענע מלבושים, ווי רייכע מאכלים". 12) זי האָט ליעב ציהרונג און פארפום. 13).

בעריקזיכטענדיג די פיזיאָלאָגישע און פסיכישע אייגענשאַפטען פון דער פרוי, גיט דאָס יודענטום איהר אָפּ אַנ'ענטשפרעכענדע שטעלונג אין דער פאַמיליע, אין דער געזעלשאַפט און אין דער מלוכה, אַרויסגעהענדיג פונ'ם שטאַנדפונקט, אַז אַזוי ווי דער מאַן קאָן נישט פערטרעטען די פרוי אין איהר פאַמיליען-בערוף, אַזוי קאָן נישט די דורכשניטליכע פרוי (א חוץ איינצעלנע אויסנאַהמען, פאַר וועלכע ס'ווערט נישט געשריבען קיין געזעץ) פערטרעטען דעם מאַן אויף זיין אַרבייטס-פעלד, וואָס איז מעהר צוגעפאַסט צו זיינע כחות און פעהיגקייטען. אַזא פרוב פיהרט דערצו, אַז (בענוצענדיג זיך מיט דער שפּראַך פונ'ם דיכטער):

כדי נאָכצוקריכען אומגעשיקט נאָכ'ן שטאַרקערען, פערלאָזט מען דאָס שענערע געשלעכט". (שילער)

די פערשידענע געשלעכטליכע אייגענשאַפטען פון דער פרוי, אַלס די קוועלע פון איהר לייסטונגס-פעהיגקייט, זענען, ווי געזאָגט, דער אָנווייז אויף איהר בעזונדער אַרבייטס-געביט, וואָס איז מעהר צוגעפאַסט צו איהר לייסטונגס-פעהיגקייט, און אויף וועלכען איהר שוואַכע זייט ווייזט זיך וועניגער אָבער גאָר-נישט אַרויס. אַ'טיפערער בליק ווייזט גענוי אָן די קולטורעלע אַרבייטס-טיילונג פון די געשלעכטער. דאָס יעצט הערשענדע געזעץ פון דער אינדוסטריע שטעהט, צום פערזענליכען גליק פון די פראָדוצענטען און אַלס ברכה פאַר דער פראָדוקציע, אין דעם דינסט פון דער מענשהייט.

(המשך קומט)

1) בראשית רבה יח, סה, 2) ירושלמי כתובות ה, ו, 3) מגילה יד ע"א, 4) כתובות סז ע"ב, 5) דאָרט, 6) גטין מ"א ע"א, 7) יבמות קיג ע"א, 8) קדושין ב' ע"ב, 9) כתובות סב ע"ב, 10) עירובין ק' ע"ב, 11) נדה מה, 12) בראשית רבה, במדבר ט, 13) ילקוט אסתר קד.

קידוש לבנה (מיניאטור עטיוד)

עס שטעהט א שעהנער האַלב חודש אָוונד:

אויף הייזער און געסליך קלויבען זיי זיך צונויף די שוואַרצע בערדיגע געשטאַלטען מיט לאַנגע לאַנגע שטעקענס, און הויבען זייערע בלייכע פנים-ער צום הימעל הויך אַרויף זוכענדיג די לבנה. זי איז דאָ, גאָר וואָלקענדלעך קליינע און גרעסערע ציהען דורך איהר, הילען זי, פערשטעלען זי, און זיי — מוזען זי גאַנץ האָבען, קלאָר אָהן פגימה. זיי וואַרטען אויף דער רגע ווען זי וועט זיך צו זיי אין גאַנצען ענטפּלעקען, אין איהר פולער שיין. אין געהיימען האַרצען בלייבען זיי אַזוי שטעהן מיט באַלד אויפגעהענדע, באַלד אָבגעריסענע לבנה-שטראַהלען אויף די איידעלע פערגייסטיגטע ציגען.

פּלוצלינג דערהערט זיך פון איינעם: „הללויה!"

אַ מיסטישער ציטער געהט אדורך די איבעריגע, א פאַנטאַסטישע בעוועגונג—און אַלע כאַפּען אונטער: „הללויה"!

און עס טראָגט זיך די גרויסע קדושה-לויב. פון די אייביג פערחושכ'טע צום אייביג זיך בענייענדען לבנה-ליכט.

פון דער פינסטערקייט פון זייערע גורלות, אין פריהלינג, זומער, אסיען, און ווינטער נעכט, געדענקען זיי, היטען זיי אָפּ, צו בענשען דאָס מאַטע, קיהלע, שוואַכע און דאָך אַזוי חסדים'דיג שטראַהלענדע לבנה-ליכט.

זיי זענען יעדעס מאָל אויף דאָס ניי מחדש, מיט דעם גאַנצען ברען פון זייערע ליכטדורשטיגע נשמות, די וואָס שיינט פון דער נאַכט-פינסטערקייט ארויס, ווי עס שיינט אַרויס זייער אמונה פון גלות-חושך. אייביג ניי...

און „שלום עליכם — עליכם שלום".

גריסען זיך פרעמדע און היימישע, שונאים און פריינד. אונטער דעם אייביג בענייענדען זיך, די אלוועלט פריידליך בעלייכטענדען אין פריהלינג, זומער, אָסיען און ווינטער נעכט.

לבנה-שיין לבנה-ליכט.

גיטל קירשבוים

פרייהייט און גלייכבערעכטיגונג פאַר אונזערע פרויען

— פון שבתי שיינפעלד, וויען —

איך פערשטעה, אז פיל לעזער און לעזערינס וועלען אין ערשטען אויגענבליק זיך דערשרעקען איבערלייענדיג, דאָס קעפעל פון דאָזיגען אַרטיקעל. א טייל וועלען דערביי זיך דענקען: מיט וואָס פאַר א רעוואָלוציאָנערע געדאנקען וויל מען דאָס אונז מזכה זיין! א טייל ווידער וועלען פרובען מיט צופרידענהייט זאָגען: ענדליך געקומען איינער, וואָס פערשטעהט די פאָדערונגען פון דער צייט!

כדי ביידע, וואָס שנעלער צו בערוהיגען און זיי נישט צו לאָזען אין ספק, זאָג איך שוין פאָראויס, אַז מיין מאמר האָט נישט צו טהון, נישט מיט א וואָסערען סופראַשיזם אָדער מיט אוואָסערע גלייכבערעכטיגונגס-פראַזע עס איז.

איך מיין נאָר בקיצור צו בעהאנדלען די היינטיגע מכת-מדינה, די פרויענמאָדע, וואָס האָט אויף איהר געוויסען אומצעהליגע מענשען-קרבנות אין איינגעפאַכסטען זיך פון וואָרט, פיל שלום-בית-צערשטערונגען און א סך אומגליקליכע פערקריפּעלטע נשמות.

ווי קליינליך זענען די מאָדערנע צייט-מענשען, וועלכע פרובען פערטיידיגען די פרויענמאָדע מיטן אומעטום-שוין-פערברויכטען גאַסען-שלאַגער „פרייהייט", בכן מען מוז די פרוי לאָזען פריי אין איהר דענקען און טהון; צו בעקומען די מעגליכע גלייכבערעכטיגונג, אויך אין איהר קליידונגס-געשמאַק.

די דאָזיגע קליינע ברואימלער פערשטעהן נישט, אָדער ווילען נישט פערשטעהן, אז קיין שום זאך אין דער וועלט שטייט נישט אין אַזאַ גרויסען קאָנטראַסט צו פרייהייט און גלייכבערעכטיגונג, ווי די מאָדע ביי דער פרוי.

לאָמיר זיין אָפען און עהרליך. וויפיל פרויען אין דער גרויסער שטאָט — היינט האָט זיך די מחלה אויך שוין אריבערגעטראָגען אין די קלענסטע פּראָווינץ שטעטלעך — זיצען איינגעשלאָסען אין די ענגע פיער מויערן, ווייל איינער פעהלט גראָד אויס די קראָקאָדיל-שיך, צום גראָהען קרעפּטאָשין קלייד, דער צווייטער פעהלט אויס דער בלויער מאַנטעל צו די פאַסענדע שיך, דער דריטער פאַסט נישט דער הוט מעהר צו די פאַרב פון די האָר, די פערטע ווידער איז אומגליקליך, ווייל זי מוז נעביך אין שטאַרקסטען ווינטער טראָגען אַ ווינטער הוט. (בידוע, מוז מען ווינטער טראָגען זומערהיטען און אומגעקעהרט, א גזירה פון די מאָדע פיהרער). די פינפטע פערברענגט שוין שלאָפלאָזע נעכט, ווייל דאָס קאָמפּלעט פון פאַר דריי חדשים איז שוין „אַרויס" פון דער מאָדע און קאָן זיך נישט מעהר חייזען פאַר לייטען, די זעקסטע איז אומגליקליך, ווייל זי האָט זיך ערשט נעכטען אָפּגענומען דאָס נייע קאָסטיום, גענייט לויט דער לעצטע מאָדע, און היינט האָט זי בעקומען אַ זשורנאַל פון פאַריז, ווי עס שטייט בפירוש, שוואַרץ אויף ווייס, אז די און די מאָדע איז שוין אַראָפּ פון דער מאָדע-ביהנע און אַזאַ מין קלייד, געמאַכט לויט דער מאָדע, איז פשוט אסור לבוא בקהל...

נו, איז פערהאן אַ מין גרעסערע פערשקלאַפונג אויף דער וועלט ווי די פערשקלאַפונג פון דער מאָדערנער פרוי צו דער מאָדע? זאָגט זיך דען נישט די מאָדערנע פרוי אָפּ פון יעדער נשמה פרייהייט, אין דעם מאָמענט ווען זי פערקויפט איהר קערפער און נשמה צו דער עבודה זרה, וואָס איהר צופעליגער נאָמען איז „מאָדע"? בלייבט דען ביי דער מאָדערנער פרוי כאָטש איבער אַ פינק פון זעלבסטשטענדיגקייט און אייגענטומרעכט, וועלכען זי מוז נישט אָפּפערן אויפ'ן מזבח פון דעם דאָזיגען געצענדינסט?

ווען אַ פרוי וואָלט זיך נאָר אויף איין רגע פערטיפט אינם פּראָבלעם פון דער מאָדע, זיינע שעפער. טעאָרעטיקער און פערוווירקליכער, וואָלט זי זיך דאָך געברויכט שעמען טיף אין דער נשמה אריין, זעהענדיג וואָס פאַר אַ שפּילצייג געלד-גייציגע מענשען מאַכען פון ווייבליכען צערטליכקייט און עסטעטישען נאַטור-געפיהל, מיט וועלכען דער אַלמעכטיגער האָט די פרוי בעשענקט, זעהט דען נישט איין די מאָדערנע פרוי, וואָס שטרעבט אַזוי פיל צו גלייכבערעכטיגונג, אז די מאָדע איז איינס פון די הויפּט-סבות, וואָס פערמיידען די גלייכבערעכטיגונג מיטן מאַן, ווען עס צייכענט אין דער ערשטער רייהע אויס א שטאַרקער ווילען, צו זיין בעל בית איבער זיך זעלבסט? פערשטעהט דען נישט די פרוי, אַז כל זמן איהר לעבען און דענקען וועט זיין געוווידמעט דער מאָדע — דען אַזוי איז עס אין אמת'ן — וועט זי איהר פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט נישט דערגרייכען, נאָר להיפוך, וואָס אַ מאָל נאָכמעהר זינקען אין ים פון זאָרגען און פערשקלאַפונג?

דען די מאָדע לאָזט זיך נישט בעגניגען מיט'ן בלויזען פאָרמען די אויסערליכע קליידונג, ווער עס פאַלט אריין אין די נעגעל פון דאָזיגען נעץ, דער האָט זיך איהם פערקויפט מיטן גוף און מיט דער נשמה צוגלייך. אויב אַ מאָל איז די מאָדע נאָר חל געווען אויף די קליידער. איז זי היינט חל אויך אויפ'ן קערפער גופא. זי דיקטירט ווי די הענד און פיס האָבען אויסצוזעהן, זי מאַכט אַ פאַסאָן פאַר'ן קערפער ווי ער האָט צו זיין, זי שרייבט פאָר ווי די נאָז האָט צו זיין געפאָרעמט א. א. וו.

און אָפּגעהיטען זאָלט איהר זיין, ווען דער בעשעפער האָט גראָד חשק געהאַט אייך צו בעשאַפען, געגען סטיל און געשמאַק פון די מאָדע-געטער, און איהר ווילט דאָך גילטען אַלס מאָדערן!

ווייסט דען די פרוי, (זי פיהרט עס אויס אומוויסענד!), וואָס דעמאָלט געשעהט מיט איהר? אין דעם פאַל האָבען די מאָדע-געטער פאַר אייך געשאַפען אַלס עונש פערשידענע אינקוויזיציע-אינסטרומענטען, און צו פאַרבלענדען די אויגען עס אַ נאָמען געגעבען „שענהייטס-פּלעגע", כדי זיי מעניש צו זיין פאַר דעם, וואָס זיי זענען נישט געבוירען לויט זייער ווילען...

הייסט דאָס נישט, געעהרטע יודישע טאָכטער, דעם טייוועל פון דער מאָדע, די נשמה מיט'ן קערפער פערקויפט?

שטעלט אייך נאָר פאָר אויף איין מאָמענט דאָס גליקליכע גן-עדן לעבען, וואָס איהר פרויען וואָלט געהאַט, ווען איהר וואָלט אין אמת'ן פריי געווען פון שטן אין געשטאלט פון דער מאָדע. וויפיל מחלוקת'ן וואָלט איהר אַזוי אַרום אויסגעמיטען אין דער היים, וויפיל קרענקונג וואָלט איהר אייך פערשפּאָרט אין דער גאַס, מיט וויפיל קנאה-געפיהלען וואָלטען אייערע הערצער דערלייכטערט געוואָרען און בעיקר, וויפיל געלד וואָלט איהר איינגעשפּאָרט אויף פיל וויכטיגערע און נוצליכערע זאַכען ווי די פערשאָלטענע מאָדע!

חשוב'ע לעזערינס! איהר לאַכט אודאי ביי אייך אין האַרצען איבער מיין נאאיוויטעט צו וועלען גלויבען אין געלונגען פון מיין מיסיע. אַסאַך פון אייך דענקען ווידער: מיר זענען מסכים מיט אייך, אָבער נישט איהר און נישט אנדערע וועלען עס אנדערש מאַכען, ווי לאַנג די פרוי וועט עקזיסטירען וועט מיט איהר עקזיסטירען די מאָדע. אָדער נאָך עהנליכע קריטיקעס הער איך שוין איצט אין די געדאַנקען פון אונזערע לעזערינס, דעריבער זאָג איך אייך, אַז איך האָב נאָך קיין איינציגען מאָמענט נישט געגלויבט, אַז איהר אַלע וועט פון מיינע ווערטער ציהען די געהעריגע קאָנסעקווענצען. וואָס עס פערלאַנגט פון אייך יודישע טעכטער אונזער תורה, אלס קינדער פון „אונמאָדערנעם" יודישען פאָלק, איז:

(ענדע אויף זייט 16)

דער פריינד / פון וו. לייכטער (תל אָביב)

אויף מיינע בריף פלעג איך בעקומען וועניגזאָגענדע ענטפערס: אויפגעצווינגענע, קורצע: גוט מאָרגען — גוט יאָהר — און א וועק!... און מיט דער צייט האָט דער פאָסטענטרעגער גאָר אינגאַנצען אויפגעהערט מיר צו ברענגען זיינע בריף. און אַז כ׳האָב איהם דעם פאָסטענטרעגער, געבעטען זוכען, גוט זוכען, אין דער גרויסער בריפען-טאַש — אפשר האָט ער אַ מאָל, כ׳ווייס, דעם דאָזיגען בריף דאָרט פערגעסען, ענטפערט ער מיר אָפּ האַלב-שמייכעלנדיג (דער פאָסטענטרעגער האָט פאַר יעדען איינעם זיין שמייכעל):

— מען שרייבט נישט.

יוגענד-פריינשאַפט האָט אָבער אין זיך אַזאַ קראַפט, וואָס זי לעשט זיך נישט אפילו אין די שפעטערע יאָהרען, טאָ איז וואָס — טראַכט איך, — אַז דער פאָסטענטרעגער ברענגט נישט קיין בריף, צי דערפאַר ווערט פריינד אויס פריינד? איז דען מעגליך, טראַכט איך ווייטער, צו פערגעסען, גאָר אינגאַנצען, יענע שעה׳ן, יענע טעג און נעכט, יענע יאָהרען, וואָס-מיר האָבען זיי אויסגעשפרייט, ווי דיוואַנעס, פאַר אונזערע געמיינזאַמע שפּאַצירען (מיר זענען וועניגער געזעסען און מעהר געשפרייזט, ווי די אַלטע גריכישע שולע); יענע שפּאַצירען, וואָס האָבען געפלאָכטען אונזערע וואָרצלען, בעשטימט אייגענע לעבענס-פאָרימס און בעקעמפט אין זיך דעם גאַסען-רויש, וואָס ער האָט זיך דעמאָלט — ווי היינט — אַריינגעריסען, מיט כח, צווישען דעם אויסגעוואַקסענעם דור?

פריינדשאַפט איז נאָך שטאַרקער ווי ליבע. ליבע איז עגאָאיזם (בעהאַלטענער) און פריינדשאַפט — אָפּפערוויליגקייט (נישט קיין בלינדעס). ליבע הייסט נעמען און פריינדשאַפט — געבען.

און איך האָב געגעבען, געגעבען און געגעבען. ביז כ׳בין געבליבען שטעהן אַנ׳ענטבלויזטער. און ערשט דאַן גענומען דאָס האַרץ מיט דער נשמה, דאָס גאַנצע לייב און לעבען — צעשניטען עס אויף פיצלעך און אַזוי צאַפּעלדיגערהייט, אויף די קאָסטבאַרסטע טאַץ, אונטערגעטראָגען מיין פריינד:

— זעה, דאָס בין איך, נעם מיך!

•

פינף יאָהר זענען אָפּגעלאָפען זייט מיר האָבען זיך דאָס לעצטע מאָל געזעהן און זיך פערשטאַנען.

פינף יאָהר. דורך דידאָזיגע צייט איז — דורכ׳ן לעבען געטריבען — פערשידענס געשעהן און פערלאָפען.

איך האָב אונטער דער דאָזיגער צייט אייראָפּע פערלאָזען. איבערגעפלאַנצט זיך אויף יענער זייט ים, — דאָרטען, וואו פאַסען-הימעל נידערן אויף ערד; — וואו ים-וואַלען פולען זיך אָן מיט ווילען אין בעגעהר. און בורשטין-געלע זאַמדען צעברייטערן זיך אין אונענדליכקייט; — צווישען יענעם געררוישלאָזיגקייט, וואו עס הערט זיך שטראָמען פולס אין אָדערען פון זיין או דאָס אונטערשוואנקען זיך פון ברעגעס און דאָס שיטען זיך פון זאַמד, דורכגעגראָבען פון ווערימלעך; — וואו געמילדעטער פיאָלעט מיט ראָזליך גאָלדיגקייט שפריצט אין אויגען;

— אָ, דאָרט, וואו יודען פון גאָרער וועלט זענען זיך צוזאַמענגעקומען און צעגאָסען פונדאַמענטען, קוואַדראַט-ערד-שטחים אין צעמענט בעקענס. און פערקנס׳ט דעכער צו זון און בעפרוכפערט ערד מיט זאָמען און געזאָגט איינער צום אַנדערן:

— דאָ, מיין — דיין — אונזער ניי-היים!

און ווידער מיין פריינד — אַ סימפּאַטישער יונגערמאַן, מיט עמפּינדליכקייט, מיט פעהיגקייטען אויפצונעמען אין ווייטער ווידערצוגעבען געדאַנקען; אַ ברונעטער, פעסט געבויט — נאָך אַ ציגעל אינ׳ם לעבענס-בנין — מיין פריינד האָט זיך אויסגעזוכט אַ לעבענס-בעגלייטערין און פערלעגט אַ פאַמיליען-ווינקעל (דאָס קלוגסטע, וואָס אַ מענש טהוט אין זיין לעבען...).

און אַזוי אַרום, ביסלעכווייז, זענען די פריינדשאַפטס-פעדים לייכט אויפגעקניפּט געוואָרען. מיר האָבען זיך דערווייטערט סיי אין אָרט און סיי אין צייט.

און היינט, אַז כ׳נעם מיר מאַכען אַ שטיקעל חשבון איבער יענע אונזערע פריינדשאַפטס-יאָהרען, שטעה איך פערוואונדערט פאַר זיך אַליין:

— צי איז טאַקי אויך נאָך היינט מעגליך, אַזוי אויסצושיילען זיך פון דער אייגענער הויט? בעשטעהן דערויף, אויסצומישען אָדער צושמעלצען זיך מיט אַ צווייט וועזען? —

•

נאָך פינף יאָהר האָט מיך די שיף ווידער געבערענגט נאָך אייראָפּע — אויף אַ בעזוך.

און מיין ערשטער בעגעהר איז געווען, זיך צוזאַמענצוטרעפען מיט מיין יוגענד-פריינד. מיט איינמאָל אויסצושיטען מיין גאַנץ אינעווענ׳יג און עס געמיינזאַם אַ דורכצוזופען, און צו הערען מיין אָפּקלאַנג אין אַ צווייטע נשמה: ס׳איז פערטעמפּט אָדער טאָן-פול? און-צו זעהן ווי ווייט האָט זיך אונזער געאָמעטרישער פריינדשאַפטס-ווינקעל פערגרעסערט און אונזערע געפיהלען זיך צעשטרייט?

האָב איך איהם, מיין יוגענד-פריינד, געשריבען אַז כ׳בין געקומען אַ הער פון ווייטע און אונפערשטענדליכע לענדער און כ׳וואָלט גערן וועלען זיך מיט איהם טרעפען. זעהן.

— — — — — — —

און אין אַ געוויסען נאָכמיטאָג מעלדעט ער זיך, מיין פריינד. געלאָזט אונטער זיך אַ 12-שעה׳דיגע רייזע-שטרעקע און געקומען צופאָהרען. כ׳האָב זיך אויפגעשטעלט איהם אַנטקעגען צוגעהן. מיר האָבען זיך געגענזייטיג ערנסט די הענט געגעבען. און אַ ווייַלע אַ וואָרט נישט אויסגערעדט. זיך אויסערליך בעטראַכט, אינערליך אַריינגעדרינגען, געמאָסטען, געוואויגען: ווער איבער וועמען און ווער אונטער וועמען, אָדער צי ביידע אונטען אָדער ביידע אויבען.

און עס איז מיר פלוצים אַרויפגעשווימען אין מיינע געדאַנקען יענע יוגענד-וואַנדעלנישען און זוכענישען. דעמאָלט ווען לעבען איז געלעגען מיר צופוסינס און געבעטעלט פון מיר אַ ביסעל יוגענד-זאַפט...

און ביסלעכווייז זענען מיר אַרויס פון אייראָפּעאישען צוים (ווי דער שטייגער ביים ערשטען צוזאַמענטרעפען זיך) אויפ׳ן ברייטען שליאַך פון געמיטליכען, נישט אויפגעצווינגענעם שמועס. און באַלד האָבען מיר זיך אינסטינקטיוו אויפגעהויבען און אַרויס אויפ׳ן שפּאַציר (אונזער אַלטער שפּאַציר!) ביז שפּעט אין אָוונד.

•

פערהאַן אַ סך געדאַנקען, וואָס זעהן אויס, אויפ׳ן ערשטען אויגענבליק, ווי פּאַראַדאָקסען. אין ווירקליכקייט אָבער איז עס טיפער אמת. געדאַנקען, וואָס לאָזען זיך נישט זאָגען יעדען געטראָפענעם, סתם, — כדי, פּשוט, נישט אויסגעלאַכט צו ווערען, אָדער, אין בעסטען פאַל, מיט מיטלייד בעהאַנדעלט צו ווערען. אַנדערש ווערען אַזאַלכע געדאַנקען אויפגענומען דורך אַ פריינד, אָהן שום פּאַראורטייל און מיט צוטרוי און — דער עיקר — מיט ווערלען אַריינדרינגען אין זיי.

און מיר שמועסען:

—... דאָס לעבען איז גוט. נאָר די מענשען מאַכען עס שלעכט. נישט לעבען ווירקט אויף מענשען, נאָר מענשען אויף לעבען. לעבען איז אַנ׳אָנגעבלאָזענער באַלעם, מ׳קאָן איהם קלענער מאַכען און איינשרומפּען, לויט איינזעהן אין געברויך — מיט נאָר אַ קליינעם שפּילקע-שטאָך... אַ ביסעל נאָר קוראַזש און נישט מעהר. אָבער די מענשען בעשאַפען בעסער לאַנגע, געפעהרליכע שפּיזען — און כלערליי אַנדער געוועהר — אומצוברענגען זיך

אַליין, שטאָטס צו דאַרפען געבען דעם קלענסטען שטאָך דעם לעבענס באַלעם. און דאָס איז נישט, חלילה, מחמת גוטסקייט אַ קעגען איבער דאָס גוטע לעבען, נישט ווייל דער מענש וויל בעסער אָפּפערן זיך אַליין, שטאָטס צו צו לאָזען דעם צווייטען וועהטאָגען, נאָר ווייל דער עונש פערגינט נישט; ער פערגינט נישט, אַז דער צווייטער זאָל געבען דעם דאָזיגען שטאָך און עס זאָל איהם אויך גוט ווערען... ליידער.

און מיר ווערען ענטשוויגען. עס הערען זיך נאָר אונזערע טריט און דער גאַנג פון דער וועלט. אין פלוצים רייס איך איבער די שטילקייט, און גיב מיין פריינד אַ האַלב-געמיטליכען און אַ האַלב-ערנסטען פרעג:

— וואָס איז די סבה פון אויפהערען מיר צו שרייבען?

איז ער, מיין פריינד, געבליבען אַ ביסעל צעטומלט, פערשעהמט פאַר זיך אַליין. (חלילה, נישט געמיינט איהם ווער צוטהון).

און ער זאָגט מיר מיט פערענטפערונג:

אַנדערע צייטען היינט, ווי דעמאָלט, ווען מיר האָבען בעטראַכט דאָס זילבערקייט פון דער לבנה, אָדער דאָס שימערן פון פריהמאָרגענס... די נאַטור האָט מיך בעשאָנקען מיט נאָר אַ קליינער מאָס פריינדשאַפטס-אייגענשאַפטען... האָב איך זיי מיין פאַמיליע צוגעטיילט!...

בין איך אויף אַ מינוט אייפערזיכטיג געוואָרען.

אַנ׳אונבעקאַנט מיר פנים האָט זיך אַריינגעשטעלט צווישען אונז ביידע. מיט איין האַנד שטויסט עס מיך אָפּ און מיט דער צווייטער האַנד נעמט עס איהם, מיין פריינד, צו זיך, ווי עפּעס אייגענס. אָבער דאָס דאָזיגע פנים ווערט ביסלעכווייז אַזוי געמיטלעך, עס דריקט אויס אַזוי פיל ווילען און כחות, עס זאָגט צו מיין פריינד אַזוי פיל לעבען, אַז כ׳האָב געמוזט זיך אָפּזאָגען פון פערמעסטען זיך. אונזערע כחות-פערהעלטענישען זענען ווייט נישט קיין גלייכע.

— טאָ האָב איך דאָס בעקומען דעם קליינעם שפּילקע-שטאָך... פערציכטע איך, אַלזאָ, אויפ׳ן דאָזיגען פריינדשאַפט.

פריינדשאַפט קאָן אָנהאַלטען נאָר צווישען יענע, וואָס איינער ביים צווייטען וויל עפּעס לערנען, אָדער צווישען מאַן און פרוי; ווייל און ביידע פאַלען איז דער מאַן אַקטיוו. און פריינדשאַפט הייסט: געבען.

•

ס׳האָט אָנגערוקט די שפּעטע שעה. מיר האָבען זיך געזעגענט. געווינשען איינער דעם צווייטען דאָס בעסטע און, אגב, צוגעזאָגט זיך ווידער איינער דעם צווייטען צו שרייבען.

און דאָך פרעג איך נישט מעהר, היינט, דעם פאָסטענטרעגער איבער מיין יוגענד-פריינד׳ס בריף.

קאַרלסבאַד תשרי תר״ץ.

רחל האַלטער / הַכְנָסַת כַּלָה (ערצעהלונג)

טאַטולו, אַמשינאָוו ברענט! איז דער קליינער וואַצעק אריין אין דער כאַלופּע, וואו דער פאָטער האָט זיינע פישער-נעץ געפלאָכטען.

— נאָר איינער. דער הימעל איז פון פייערווערק רויט, די זשידקעס בראַוען היינט אַ וועסעלע. פערשטעהסט?

אין שטעטעל איז היימלעך. בעלי-בתים האָבען אָנגעטהון די שבת׳דיגע מלבושים און די ווייבער—די פינקעלדיגע שטערנטיכער; משרתים האָבען אויף דער גיך אָפּגעטהון די אַרבייט און ניאַנקעס האָבען בעצייטענס די קינדער שלאָפען געלעגט. צוויי שטורקאַצען אין די הענד פון די שוהל-שמשים האָבען אָנגעזאָגט, אַז די געסט זענען שוין דאָ. פון פּראַגע זענען כלי-זמרים געקומען און דער בראָדער מאַרשעליק האָט מיט דעם חזן-שוחט׳ס משוררים, איינשטודירט טרויעריגע און פרעהליכע „שטיקלעך״.

אין שטילקייט פון דער-נאַכט, אין אָנהויב חודש זענען ווערטער געפאַלען:

— איין ליכטעל אין הימעל איז מעהר ווי מיליאַסען שטורקאַצען!

— אַ חוצפה פון אַ שוסטער, צוליב הונדערט קאַרבען געוואָלט אַ שמחה צושטערען!

— ער האָט געדאַרפט זיין צופרידען, אַז דעם רב׳ס קרוב איז זיך מיט איהם משדך!

— הע, יואל שוסטער מעג זיין גרויס מיט אַזאַ זוהן, אַ כלי מפואר, די גאַנצע שטאָט עסט דאָך איהם אויף פאַר קנאה!

— אויף אַ רויז וואַקסט אַמאָל אויס אַ דאָרן און אויף אַ דאָרן — אַרויז!...

— און דער רב זאָל לעבען, האָט געהייסען איהם אַהיימפאָהרען, מונישלעך, איז עס אַ זיווג, וועט נישט העלפען יואל׳ס עקשנות, איז עס נישט — טאָ בעסער אַזוי...

— און דער חתן האָט עס דערלאָזט צו אַזעלכע בושות!

— כבוד-אב.

— ווער האָט זיי צוריקגעבראַכט?

— אַליין צוריקגעקומען און געסילוקט ביז אַ גראָשען.

— מזל טוב יודען! מזל-טוב! גם אתם! אם-ירצה-השם ביי אונזערע קינדער אין פריידען! א—מן!

אין די נעכט אין אָנהייב הודש, ווינשט זיך אַנ׳עולם יודען. פאַר׳ן רב׳נס הויז, וואו עס שטעהט אין די כלה איז גרויס דער געדראַנג, מען זעהט קיין פנימער נישט, נאָר בעוועגענדיגע גופים. יונגוואַרג שטופּט זיך און שטעלען זיך אויף די שפּיץ פינגער בכדי אויפצוכאַפּען די דינע און שטילע פידעל-מוזיק, וואָס ציהט זיך פון די פערהאָנגענע פענסטער. עס הילכט אָפּ אַ קנאַל און באַלד גאַפען אַלעמענס אויגען צום הימעל, וואָס באָדט זיך ווי אין אַ ים פון שאַרלעך רויטקייט:

— טאַטולו, אַמשינאָוו ברענט!

— נאַר איינער, ס׳איז היינט אַ וועסעלע דאָרט.

צוועלף אַ זייגער ביינאַכט, אַז די געסט האָבען זיך אַ ביסעל אָפּגערוהט פון דער סעודה, איז דער מחותן פון דער כלה׳ס צד צוגעגאַנגען, צום רב און אויסגעבראָכען מיט אַ שלוכצענדיג געוויין.

— רבי, גיט אַנ׳עצה!

איידער עס האָט נאָך ווער בעוויזען עפּעס צו פרעגען, האָט ער גענומען דערצעהלען:

— מיר פאָהרען מיט צובראָכענע געמיטער אַהיים, האַלב וועג ליגט שוין הינטער אונז, טראַכט איך מיר: רבונו-של-עולם! מיט וואָס האָב איך זיך פערזינדיגט, אַז ביי מיין בת-יחידה׳ס חתונה מוז איך אַזוי פיל בושות אויסשטעהן! מיין ווייב האָט פון עגמת-נפש אַ שלוקערץ בעקומען און די כלה — קוים די נשמה אויף דער נאָז.

— פררר! — האָט עמיצער דעם וואָגען אָפּגעשטעלט.

אַ מגושמ׳דיגער הויכער יונג האָט די פערד פאַר די צוים געפיהרט צו זיין הייזעל צו.

— ווועסט מוחל זיין רב קרוב ביי מיר עסען! לאָז דו מיך טאָן אַ צנאָטע! — האָט ער מיט אַנ׳עם-הארציש לשון צו מיר גערעדט.

— לאָזט געמאַך! דער קאָפּ שטעהט אונז נישט צום עסען —האָבען מיר זיך געבעטען.

ער האָט אויף גאָרנישט נעקוקט און אונז אַרײנגעפיהרט צו זיך אין דער שטוב.

— רעדט אַראָפּ פון האַרצען! — האָט זײן פרוי, בעטראַכ־טענדיג אונזערע מוטלאָזע פּנימער, אַ נישט-דרײסטע געזאָגט.

— וואָס קענט איהר דען העלפען?

— אפשר יאָ! — האָט זי זיך אָנגערופען.

מיט שטיקענדיגע טרעהרען האָבען מיר זײ דערצעהלט, אַז מיר פאָהרען אַהײם פון אַ צעשטערטער חתונה. צוליב הונדערט קאַרבען, וואָס האָבען צוגעפעהלט צום נדן, האָט דעם חתנ׳ס צד נישט געלאָזט חופּה שטעלען, דער רב פון שטעטעל, אונזער׳ס אַ קרוב האָט געהײסען אַהײמפאָהרען...

דער יונגער אַרענדאַר מיט׳ן װײב דאַבען זיך מיט די בליקען געװעקסעלט.

— הענע?

— יאָ.

— ?

זי האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

ער האָט פון בוזעם-טאַש אַרויסגענומען אַ טײסטער און אָפּ־געצעהלט הונדערט קאַרבען און געזאָגט: פאָהר צוריק אויף דער חתונה! דער בעל-עגלה האָט תיכּף אַנ׳איבערראַשטער אויסגע־קירעװעט דעם װאָגען און מיר האָבען מחמת פרײד נישט געפרעגט, צי עס איז אַ הלוואה אָדער אַ מתנה. מיר האָבען אַפילו נישט װי געהעריג אָפּגעדאַנקט.

— זאָל מען די אותו רגע אײנשפּאַנען צװײ פערד און דעם בעל-הצדקה אַהערברענגען! — האָט דער רב בעפוילען.

דרײ שטאַרקע פורמאַנעס, װעלכע האָבען דעם אַרענדאַר גוט געקענט, האָבען מיט הירשען - שנעלקײט זיך געלאָזט אין װעג אַרײן.

אין דעם זעלבען דאָרף, װאו עס האָט געװאוינט דער אַרענדאַר האָט זיך געפינען אַ קײלער, אַ גוי אַ שיכּור און אַ הולטײ. וואָס האָט געטראָגען אַ בחנם׳דיגע שנאה צום יוד דערפאַר, װײל ער בּאָרגט איהם נישט קײן געלד און קױפט אויף בײם פריץ די בעסטע בהמות. ער האָט אָפּגעװאַרט אַ טאָג זיך נוקם צו זײן אין איהם. און דערװיסענדיג זיך, אַז דער אַרענדאַר האָט זײנע קיה פערקױפט די קצבים פון שטאָט און בעקומען עטליכע הונדערט קאַרבען, האָט ער אָנגעװשיכּורט. די שקצים, װעלכע האָבען בײ איהם געאַרבײט, געהײסען זײ אָנשאַרפען אַלע מעס־ערס און העק און צוגענרײט אַנ׳איבערפאַל בײנאַכט. ער װעט בײ איהם צונעמען דאָס געלד און פּטר׳ן פונ׳ם דאָרף.

אַז אַלע זענען שוין פעסט געשלאָפען און באַגומיל דער שענקער האָט די טהירען פערמאַכט און אַרויסגעטריבען די לעצטע שיכּורע פויערן, האָט דער קײלער זיך געלאָזט צום יוד׳ס הויז. ער האָט אַרײנגעקוקט דורך אַ שפּאַרע פון די לאָדענס און געזעהן אז דעם אַרענדאַר׳ס װײב זיצט בײם שײן פון אַנ׳אײל לעמפּעל און העקעלט אַ זאָק.

— װאַרט צו! האָט דער קײלער קאָמאַנדעװעט.

יעדע מינוט האָט זיך בײ די שקצים װי יאָהרען פער־צויגען, דאָס געקאָכטע בלוט פון רציחה האָט זײ נישט געלאָזט אײנרוהען, זײ האָבען דעם פאַרקאַן אײנגעבראָכען און צעשני־טען אויף שטיקער דעם הינט, װאָס האָט זיך צעבילט אין הויף.

— יאָשע: מען רודערט בײ דעם שטאַל! — האָט הענע געװעקט איהר מאַן.

אַ שטאַרקע פויסט האָט אַ שויב אויסגעזעצט.

— װער קלאַפּט?

— עפען!

דער אַרענדאַר האָט דערקענט דעם קײלערס קול און איז צוגעגאַנגען צום פענסטער:

— קאָמאָטשע, געה אַװעק, כ׳װעל דיר שוין אַמאָל אַ לאַסקע טהון.

— האַלט ס׳מויל, װײל כ׳שחט דיך אויפ׳ן אָרט!

אַ געשאָרפערײ פון מעסערס האָט פערשטאַרקט די שרעק.

— גיב איהם אַרויס דאָס געלד! — האָט דאָס װײב מיט אַנגסטען זיך געבעטען.

— ס׳װעט נישט העלפען.

ער האָט זיך אָנגעטהון. צופרידען פון דער גוטער זאַך װאָס זײ האָבען הײנט געטהון, האָבען זײ אָפּגעװאַרט דעם טויט.

„אײנס איז — דעם חתנ׳ס טיש,

װאו מען עסט און מע טרינקט,

װאו מען הוליעט,

און מע זינגט!"

אַ פרײליך חתונה-געזאַנג האָט זיך געטראָגען איבער דעם שלאָפענדיגען דאָרף, מיט רעש האָבען די פערדישע קאָפּיטעס אָנגעקלאַפּט אין בּרוקירטען שאָסײ. די פורמאַן-יונגען האָבען מיט די לאַמטערנס זיך אײנגעשניטען אין פינסטערניש פון דער נאַכט און זיך אָפּגעשטעלט פאַר׳ן אַרענדאַר׳ס הויז. דער קײלער מיט די שקצים דערזעהענדיג ליכט, זענען קוים אַנטקומען.

— יאָשע! — דער רב און די מחותּנים פערבעטען דיך מיט דײן װײב אויף דער חתונה—האָבען זײ אויפגערוימטע און צעבאַלעװעטע אָנגעקלאַפּט אין דער טהיר.

דער אַרענדאַר און זײן װײב זענען געראַטעװעט געװאָרען פון אַ זיכערן טויט.

אין מיטען דער נאַכט האָבען די שמשים אויפגעװעקט די קרעמער און געבּרענגט מכּל-טוב, לכבוד די געסט, האָט מען סערװירט אַ פרישען טיש, די כּלי-זמרים האָבען מיט זשװיצע אײנגעריבען דעם שמיטשעק און געגרימפּעלט אַ פרײליכעס. אַז דער אַרענדאַר האָט מיט האַרץ-קלאַפּעניש דערצעהלט װעגען גרױסען נס, װאָס דער אין הימעל האָט איהם בעשערט, האָט זיך ערשט אָנגעהויבען די אמת׳ע שמחה. די מחותּנים, דער רב און דער אַרענדאַר, די מחותּנת׳טעס, דעם אַרענדאַרס װײב, און די רביצן האָבען זיך געלאָזט אין אַ מצוה-טענצעל און נאָך זײ —דער עולם. דער מאַרשעליק איז הײזעריג געװאָרען, די פּאַט־שערס האָבען די הענד אָראָפּגעלאָזט, די כּלי-זמרים האָבען די כּלים אַװעקגעלײגט און די מחותּנים און די געסט זענען פון מידקײט אַנידערגעפאַלען, נאָר דער אַרענדאַר און זײן װײב מיט אַ שטומען לויב אויף די ליפּען, האָבען געטאַנצט ביז אין װײסען טאָג אַרײן.

שוין אַרױס פון דרוק:

רבי לוי יצחק בערדיטשעװער זצ"ל

— פון יעקב צבי —

אויספיהרליכע ביאָגראַפיע מיט פאָלגענדען אינהאַלט: הקדמה, פאַקסימיליע, אַרײנפיהר, רבי לוי יצחק בערדיטשע־װער זצ"ל, לימוד זכות, התלהבות, פערשידענע מעשיות, גדולים װעגען רבי לוי יצחק בערדיטשעװער זצ"ל.

160 זײטען פראַכט אויסגאַבע. — פרײז 3 זל.

דער װעג צו קידוש השם

מאמרים װעגען מהות און ענטװיקלונג פון דער רעליגיע־זער אָרגאַניזאַציע בײ יודען פון הרה"ג ר׳ משה חיים לויא (שאַצער רב) מיט אײנלײטונג פון אלימלך שטײער. אינהאַלט: אין אַ צײט פון בין השמשות, די כּנסי׳ הגדולה, דער װעג צו יודישער אחדות, דער ענטגילטיגער ברור צו כּנסי׳ גדולה, קנאות און העלדישקײט, אגודת-ישראל אַלס האַרץ-אָרגאַניזאַציע.

פּראַכט-אויסגאַבע. — ענטהאַלט 6 בויגען. — פרײז 1.50

פאַר בנות-אָפּטײלונגען, בית-יעקב-לעהרערינס, אַבאָנענטען פון בית-יעקב-זשורנאַל—30 פּראָצענט ראַבאַט. געלט דאַרף מען שיקען אויף פּ.ק.אָ. 65,613.

בלעטער פון מײן טאָג-בוך / שרה שענירער

(זעה ב"י זשורנאַל נומער 42)

III

און װידער זענען אַװעק עטליכע חדשים נאָך מײן ערשטען פּאָרטראַג פאַר די קראָקעװער מײדלעך. און עס האָט זיך װײטער גאָרנישט געריהרט. איך בין אָבער נישט פערצװײפעלט געװאָרען און אַט זענען אונטערגעקומען די ימים נוראים און באַלד, טאַקי, דער לעצטער פאַר׳ן הײליגסטען טאָג פון יאָהר, ערב יום-כּפור (אין יאָהר תרע"ה).

עפּעס האָב׳ך מיך אין יענעם ערב-יום-כּפור געפיהלט, מעהר בערוישט און צוטראָגען װי אַ אַנדער מאָל. עס האָבען פאַר מײנע אויגען געשװעבט געשיכטלעכע בילדער פון אַמאָל, װען ס׳בית-המקדש איז געשטאַנען, װען מ׳האָט אין אַזאַ פאַרנאַכט אָנגעקניפּט דעם פאָדים אין דעם „שעיר לעזאזל" און װי אַזוי דער פאָדים איז דערנאָך װײס געװאָרען און דאָס איז געװען דער סימן אַז ג—ט האָט פערגעבען די זינד...

אָ, דער כּהן-הגדול, די עבודה. דער גאַנצער גלאַנץ און פּראַכט פון ישראל אין יענע צײטען און הײנט נישטאָ דאָס בית-המקדש, נישטאָ די הערליכקײט, פערשװינדען די קדושה׳ אַװעקגענומען געװאָרען פון אונזער פאָלק אַלעס און אַלץ!

און מיט װאָס זאָלען מיר-זשע הײנט דאָס אַלץ ערזעצען? װאו זענען די הערצער פון די קינדער פון ישראל, װעלכע זאָלען קענען מיט זײער תּפילה, די „עבודה שבלב" ערזעצען, די אַמאָ־ליגע עבודה פון בית-המקדש?

אָ, לײדער, הײנט, הערען גאָר אויף יודישע קינדער, בפרט יודישע טעכטער אײנגאַנצען צו דאַװנען, און װען זײ קומען שוין יאָ אַ מאָל אין יאָהר אין שוהל, איז עס נישט מעהר, װי אויס געװאוינהײט, ס׳פעהלט האַרץ און נשמה דערבײ... די טעכ־טער אונזערע קאָנען נישט זײער געשיכטע, װײסען גאָרנישט װעגען דער גרויסקײט פון זײער פאָלק, פערשטעהן נישט די יודישע הויכע און האַרציגע תּפילות און קאָן עס דען װײטער אַזוי בלײבען?

אַ גאַנצען טאָג אַזוי, ביז שוין זײענדיג אין שוהל צו „כּל־נדרי" האָבען מיך די געדאַנקען אַלץ נישט געלאָזט רוהען און צוריקגעקומען בין איך אַלץ אויף דעם זעלבען רעיון: מ י ר מ ו ז ע ן א ו נ ז ע ר ע ש װ ע ס ט ע ר ן ד י א ו י ג ע ן ע פ ע נ ע ן, צ ו ז ע ה ן ד אָ ס ג ר ו י ס ע ל י כ ט פ ו ן י ש ר א ל! װאָס מיר ספקות, װאָס מיר שטערונגען, װאָס אַהרט עס דען מיך אַז אַ סך שמײכלען און מאַכען חוזק פון מײן ג אַ נ צ ע ן פּ ל אַ ן. אָ, אַז דאָס א י י ז װעט זיך נאָר אַ ריהר טהון, װעלען זײ שוין אַנדערש קוקען אויף מיר און צוריקגעשמועסט, װאָס־אַרע ראָלע שפּילט דען דאָ מײן פּערזענליכער כּבוד, אַז די כּוונה איז אמת׳דיג און דער ציל איז עהרליך, װעט עס דאָך שוין דערגרײכט װערען...

און אַז דער חזן האָט פערענדיגט דעם יום-כּפּורדיגען מעריב, מיט „קוה אל ד׳ חזק ויאמץ לבך", האָבען די װערטער אין מײן נשמה אָנגעגליהט, אַ פײערדיגע האָפנונג און נאָך שטאַרקער איז מײן בטחון געװאָרען, װען די משוררים האָבען אויף דער העכסטער שטימע געענדיגט „אדון עולם" מיט׳ן אויס־געשרײ „ד׳ לי לא אירא"!..

(המשך קומט)

אינ׳ם טאָג פון זײן טאָכטערס חופּה... (נאָװעלע)

סענדער איז אַרומגעגאַנגען נערװעז איבער דער שטוב. זײן קלײן, שיטער עטװאָס גרויליך בערדעל, איז איהם איבער נאַכט נאָך גרויהער געװאָרען און טרויעריג האָט ער געברומט עפּעס אַ ניגונד׳ל אונטער דער נאָז.

— סענדער װאָס װעט זײן דער סוף! װאָס טוסטו גאָר נישט דערצו? — האָט איהם זײן פרוי, אַ יודענע פון אַ יאָהר פינפאונפערציג געפרעגט. — פאַרװאָס פאָהרסטו נישט אַ היןזעהן װאָס זי מאַכט? אפשר װעט מען זי נאָך קאָנען אָפּ־ראַטעװען.

— אָפּראַטעװען! — האָט סענדער געזאָגט מיט אַ טרויעריג פעריאושטע שטים — אָפּראַטעװען! װעמען? מיט׳ן. טאַטען האָט זי דאָך שוין לאַנג געמאַכט אַנ׳עק. װאָס בין איך איהר סאַרע טאַטע? װעט זי דען מיך װעלען פערשטעהן! זי לאַכט דאָך פון מיר, פון דיר פון איהר ברודער און פון אַלעם װאָס האָט נאָר אַ שטיקעל מגע ומשא מיט אַ יודיש הויז.

— זי איז נאָך אָבער פאָרט אונזער קינד — האָט די פרוי װײטער געזאָגט: רעד מיט איהר, װײן פאַר איהר, זי װעט זיך אפשר מרחם זײן און אונז נישט אָנטון די חרפות ובושות.

— חנה, — האָט ער געענטפערט מיט אַנ׳אויסגעקרומטען, פערצערטען שמײכעל אויף די ליפּען — דו רעדסט װי אַ יודענע. ס׳איז צו שפּעט חנה, מיר האָבען זיך צו שפּעט אַרומגעזעהן, בחנם איז אונזערע רײד. זי איז אונז פרעמד נישט פון הײנט און פון נעכטען. מיר דאַרפען זיך בײדע שלאָגען אין האַרצען על חטא, מיר זענען שולדיג דערין, מיר האָבען זי אַרױפגע־פיהרט אויף דעם װעג. הערסט חנה, מיר אַלײן זענען די שולדיגע, מיר אַלײן...

סענדער האָט זיך אָנגעטון דעם אויבערמאַנטעל און אַרויס אין גאַס. ער האָט בעדאַרפט געהען אין פאַבריק, דאָרט האָבען אויף איהם געװאַרט עטליכע גרויסע טוחרים פון אויסלאַנד. דער קאָפּ איז איהם אָבער נישט געשטאַנען צו די מסחרים. זײט ער האָט דערהאַלטען דעם בריף מיט דער בײזער בשורה פון רעגינען איז ער געװאָרען אויס מענש. רעגינע איז שוין 3 יאָהר אין אויסלאַנד, זי שטודירט דאָרט מעדיצין. ער איז געװען געגען דעם. ער האָט זי געװאָלט חתונה מאַכען פאַר זײן געשעפט-פיהרער, אַנ׳אָרענטליכער פעהיגער יונגער מאַן. רע־גינע האָט אָבער נישט געװאָלט הערען דערפון.

סענדער האָט זיך נאָך אַ לאַנגע צײט אַרומגעדרעהט איבער די גאַסען פון שטאָט ענדליך איז ער געקומען אין פאַבריק. עס איז שוין געװען שפּעט. אין קאַבינעט האָבען שוין אויף איהם געװאַרט די סוחרים. דאָס זענען געװען אַלטע בעקאַנטע. סענדער האָט זײ געקענט פאַר עהרליכע און סאָלידע סוחרים און גערן מיט זײ געהאַנדלט. הײנט האָט ער אָבער נישט גע־װאָלט מאַכען מיט זײ דאָס געשעפט. ער האָט זײ אָפּגעפּטרט מיט אַ פּאָר װערטער און איבערגעבליבען אַלײן אין קאַבינעט, ער האָט אָנגעזאָגט אַז מען זאָל איהם נישט שטערן, װײל ער האָט זעהר פיל זאַכען צו ערלעדיגען װאָס פאָדערן אַ ישוב הדעת.

ענדליך איז סענדער געבליבען אַלײן. ער האָט זיך אַרײנ־געזעצט אין פאָטעל אין טיף אָפּגעאָטעמט. מיט ציטערדיגע הענט האָט ער אַרויסגענומען רעגינעס בריף פון בוזעם-טאַש אין איהם נאָכאַמאָל אָנגעהויבען לײענען— — — — — — —

אין אַ פאָר שעה אַרום האָט מען דעם רײכען סענדער גראָסמאַן געפינען ליגען אַ טויטען אין זײן קאַבינעט. ער איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד. אויפ׳ן שרײבטיש איז געלעגען אַ בריװעל מיט דער אַדרעס פון זײן טאָכטער רעגינא אין פּאַריז.

אינ׳ם בריװעל האָבען זיך געפינען אַ פּאָר געצײלטע װערטער!

רעגינא, איך האָב נישט געקאָנט איבערלעבען די חרפּה. זײ װיסען, אַז דעמזעלבען טאָג, װען דו װעסט געהען צו דער חופּה מיט דײן קריסטליכען סטודענט, װעט מען מיך געפינען אַ טויטען אין קאַבינעט... איך קאָן נישט איבערלעבען די חרפּה... צומאָרגענס איז געװען די לויה...

אליעזר שינדלער, מינכען

מיין רבי

(קאפיטלען פון א פאָעמע)

אויפ׳ן ברעג פון צעשפּאָלטענעם טיש,
צושפרייט א פּאַטשיילע;
אַ שיסעל קלייען באָרשטש
דאַרע שטיקלעך ברויט
אין קעלעשיק אַ ביסעל אָקטוויט:
סעודת-ראש-חודש — — —

דאָס קנייטשען פּנים רויט,
קדוש-עליונ׳דיג דער בליק;
מיט שרפים-ברען
און חסידיש התלהבות
געזונגען „ברכי-נפשי" — — —

„אלקי גדלתי מאוד!"
פאַרגעסען די נויט
און דעם דלות אַרום זיך
און זיין עלענטקייט אָהן אַ שיעור...
און מיר תלמידים׳לעך קליינע
מיטגעזונגען דעם הייסען
זידיטשויוער ניגון...
יונגע זילבער-קולות
אין דעם לויב-געזאַנג
ווי אויף בית-מדרש-גאַנג
מיט קינדערלעך
דער הייליגער בעל-שם...

זיו-השכינה׳דיגער יוד!
תפארת׳דינער, האַרצינער רבי!
ספר-תורה, באַקרוינט און באַשטראַהלט
מיט זוהר און קבלה
באַגלאַנצט און באַציהרט
מיט מדרש און אגדה;
באַשיינט און באַזונט
מיט זהרי-חמה׳דיגע
ליכטיגע שטראַהלען
פון מעזריטשער מגיד;
באַגייסטערט און באַלעבט
אין די פלאַמגעצעלטען
זישא׳ס לוי יצחק׳ס,
משה סופר פּשעוואָרסקער׳ס
און דעם אַלטען וויעלעפּאָלערס — — —

געפיהרט אונז קליינע יונגלעך דאַרע,
פון גאַליציע, ווייט קיין יבנה,
קיין נהרדע—פומבדיתא,
אין דער מערה,
שמעון בר יוחאי׳ס...
דאָרט די מוחות
אונז געשליפען
ווי זעגל-שיפען
אונז געלאָזען
אויפ׳ן ווייטען
ים-התלמוד...

זענען מיר געוואָרען יונגע פויגאַלעך
פון פליהען אין די הויכע ספערען
רש"י, תוספת און ר"ן,
און שווער געוואָרען איז דער יאָך
פון גאַנצער וואָך
פון דאגות איז דער חיים;
פלעגסט דו ווי אַן אָדלער-מאַמע
טראָגען אונז אויף שיינע
שמעקעדיגע לאָנקעס
וואו ס׳האָבען פּאַסטעכער
אויף פישטשאָלקעס
געשפּילט לויב-געזאַנגען...

גערוהט מיט אונז אין וועלדער
וואו מתבודדים
און אַנדערע נסתּרים
האָבען הייס געהאָרעוועט
געאַרבייט אויף משיח׳ן...

דו ענייות׳דיגער רבי!
איך קוש דיין אַברבנאל-באָרד
דיין זיידענעם גאַרטעל
דיין ליכטיגע יוסף-הצדיק געשטאַלט
צעדה עלי שור...

נאָך עד-היום ברענען אין מיין האַרצען
דיינע ריינע טרעהרען
בשעת דו האָסט מיט מיר געלערענט
„בהעלותך את הנרות"...

פון אונזער תורה-אוצר

געזאַמעלט און בעאַרבייט דורך הרב פ. ז. גליקסמאַן

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. רבי יצחק זאָגט: א בשר-ודם, ווען ער בויט א פּאַלאַץ, בויט ער פריהער הינטען און דערנאָך אויבען, אָבער קודשא בריך הוא, האָט פריהער בעשאַפען די עליונים און דערנאָך די תחתונים, אַזוי ווי עס שטעהט אין פסוק: צוערשט האָט ג—ט בעשאַפען די הימלען און דערנאָך — די ערד. (מדרש תנחומא)

ויטע ה׳ גן בעדן מקדם. פאַרוואָס האָט די וועלט ביז היינט נישט געקענט געוואָר ווערען וואו דער גן-עדן געפינט זיך? אַלע ווייטע און בעהאַלטענע מקומות, ווי אמעריקא, אויסטראַליען און אנדערע מדינות האָט מען שוין געפינען, פאַרוואָס דוקא דעם גן-עדן, וואָס די תורה האָט זיין אָרט בעצייכענט, האָט קיין מענש נאָך נישט געפינען? — געוויס האָבען מענשען שוין געפינען דעם גן-עדן, אָבער קיינער פון זיי איז נישט אַזאַ נאַר, וואָס זאָל וועלען אַרויסגעהן פון דאָרט, כדי דער וועלט פון איהם צו דערציילען. (תשבי)

האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל. (די פרוי, וואָס דו האָסט מיר געגעבען, זי האָט מיר געגעבען פון דעם בוים און איך האָב געגעסען):

וואָס האָט עפּיס אָדם הראשון געענטפערט, אַז די פרוי האָט איהם געגעבען צו עסען פון עץ הדעת, און ער האָט געגעסען, בעת ג—ט האָט איהם דאָס עסען פערבאָטען מיט טויט-שראָף? אָבער זיין ענטפער ערקלערט זיך אַזוי, ווייל דער אויבערשטער האָט איהם נאָר געגעבען די שווערע שטראָף פון טויט, אָבער זיין פרוי האָט איהם נאָך געגעבען אַ שטראָף, וואָס איז ערגער ווי דער טויט, אַזוי ווי עס שטעהט אין קהלת: ומוצא אני את האשה שהיא מר ממות, אַ שלעכטע פרוי איז ביטערער ווי דער טויט, דעריבער האָט ער געגעסען פון עץ הדעת. (תורת חיים)

ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. (זיי האָבען זיך גענומען פרויען, וועלכע זיי האָבען געוועהלט) דאָס דור המבול האָט אַזוי געטהון, דעריבער, שרייבט די תורה, האָט ג—ט אויף זיי געברענגט דאָס מבול. וואָס איז די עוולה אַזוי גרויס, ווען זיי נעמען זיך פרויען, וואָס זיי האָבען געוועהלט? אָבער די כוונה איז, אַז זיי האָבען זיך גענומען פרויען, וועלכע אַ נ ד ע ר ע האָבען זיך געהאַט פריהער אויסגעוועהלט. אַזאַ פאַקט ווערט אויך געברענגט אין דער גמרא, ס׳איז נעמליך אַמאָל געווען אַ גזירה אויף יודען, אַז יעדע כלה זאָל אין איהר חתונה-טאָג פריהער גענומען ווערען צום טפסר (אויבערבעפעהל-האָבער. (נחלת ברוך)

ויפל ה׳ תרדמה על אדם ויקח אחת מצלעותיו: א מין (אַ געגנער פון יודענטום) האָט געזאָגט צום תנא רבי גמליאל: „אייער ג—ט איז אַ גנב, והראיה, ער האָט איינגעשלעפט אָדם׳ן און האָט פון איהם אַראָפּגעגנב׳עט אַ ריפּ". רבי גמליאל איז געבליבען שטעהן, נישט וויסענדיג, וואָס צו ענטפערן. האָט זיך אָנגערופען זיין טאָכטער: דערלויב מיר, פאָטער, איהם אַ ענטפער צו געבען. און זי האָט איהם געזאָגט: איינער, וואָס גנב׳עט אייזערנע כלים און לאָזט דערפאַר איבער זילבערנע כלים הייסט אַ גנב? ג—ט האָט אַראָפּגענומען אַ ריפּ, דערפאַר האָט ער איהם געגעבען אַ פרוי, וואָס זאָל איהם העלפען און בעגלייטען אין לעבען „אָבער", האָט דער מין ווייטער געפרעגט, נאָך וואָס האָט ג—ט אָדם׳ן איינגעשלעפערט און געמאַכט די אָפּעראַציע בגנבה?" דאָ האָט ווידער ר׳ גמליאל׳ס טאָכטער פערטרעטען איהר פאָטער, און מיט חכמה, פאָלגענדעס געענטפערט: „ווען מען זעהט, ווי מען מאַכט מיט די הענט דאָס פלייש אין דער קיך צורעכט צום עסען, ווערט דאָס דאָזיגע פלייש פערעקעלט, אַזוי אַז מען קאָן עס כמעט נישט עסען. דעריבער, ווען אָדם וואָלט געזעהן, ווי ג—ט האָט געמאַכט אויס דער ריפּ אַ פרוי, וואָלט זי איהם נישט ליב געווען. (גמרא סנהדרין דף מט)

ישראל׳ס טרויער

אַלט איז מיין טרויער
שוין אבלות פערביי
פריש נאָך די שמערצען
דאָס וויי איז נאָך ניי.

אַלט איז מיין חורבן
שוין דורות אַוועק
יונג נאָך די טרעהרען
און נעמען קיין עק.

אַלט איז מיין האָפנונג
אין האַרץ וואָס איך טראָג
איך יאָמער ביי נאַכט נאָך
און האָף אויף אַ טאָג.
שומר מה מליל

צבי וואָלפאָווסקא

דאָרט ווי תורה — איז חכמה

(א פאָלקס-לעגענדע)

פון בנימין זוסמאַן

דער רבי ר׳ יהונתן, אָדער ווי מ׳האָט איהם דערנאָך גערופען: ר׳ יהונת׳ל פּרעגער, וועגען וועלכען מיר ווילען דאָ דערציילען, האָט געלעבט מיט פיל יאָהרען צוריק, אין דער אַלטער שטאָט פּראָג, די הויפּט-שטאָט פון דער מדינה: בעהמען.

דער רבי ר׳ יהונתן איז געווען א גרויסער צדיק און א בעריהמטער גאון, וואָס זיין שם-טוב האָט געקלינגען ווייט אַרום אין די ווייטסטע מדינות, און ווער ס׳האָט געהאַט א שווערע שאלה אָדער ווער ס׳האָט בעדאַרפט צו פרעגען א קלוגע עצה, פלעגט מען זיך ווענדען צו איהם און אָפּוואַרטען מיט אומגעדולד אויף זיין ענטפער און דער גרויסער חכם, ר׳ יהונת׳ל פּרעגער, פלעגט אַלעמען עצות געבען און פערענטפערן די האַרבסטע שאלות.

אין יענע צייט האָט אין בעהמען געהערשט א קעניג, זעהר א שלעכטער מענש און א שונא ישראל, וועלכער האָט נישט געקענט ליידען און נישט פערגינען א יודישען חכם, דעם גרויסען כבוד און גוטען נאָמען, וואָס איז איהם צוגעטיילט געוואָרען פון אַלע זייטען.

ער האָט אַלעמאָל געזוכט עצות צו פערשעמען דעם יודישען חכם, אָבער ס׳איז איהם קיינמאָל נישט געלונגען.

אמאָל, אין דער צייט ווען דער בעהמישער הערשער האָט זיך געקליבען צו פיהרען א מלחמה מיט איינעם פון זיינע פיינד, האָט ער געשיקט רופען צו זיך ר׳ יהונת׳ל פּרעגער און ער האָט צו איהם אַזוי געזאָגט: — „דו האָסט שוין מסתמא געהערט, אַז איך וויל מיך באַלד לאָזען אין וועג אַריין צו געהן מלחמה האַלטען מיט מיין שונא, אצינד זאָג מיר, דו יודישער חכם, דורך וועלכען טויער וועל איך אַריינפאָהרען אין זיין לאַנד?".

— אדוני המלך! — האָט רבי יהונתן געענטפערט — איך בעט דיך, אַז דו זאָלסט עס נישט נעמען פאַר אומגוט, וואָס איך וועל דיר דאָסמאָל זאָגען: „איך קען דיר ענטפערן אויף דיין פראַגע... איך קען דיר אָנווייזען אויף דעם טויער... איך האָב אָבער מורא, אַז אויב אַ יוד וועט דיר אָנווייזען דעם אָרט, דורך וועלכען דו דאַרפסט אַריינצוגעהן, וועסטו דוקא אַריין דורך אַ צווייטען...

— ווייסטו וואָס? — האָט דער קעניג זיך אָפּגערופען — אויב דיר פאַלט איין אַזאַ מחשבה, וועלען מיר אָפּמאַכען אויף אַזאַ אופן: דו זאָלסט אָנשרייבען דיינע ווערטער אויף אַ פּאַפּיר. דאָס פּאַפּיר וועלען מיר פערחתמ׳נען און עס איבערגעבען מיינע קנעכט צו בעהאַלטען, און איך גיב דיר מיין וואָרט, אַז איידער איך וועל דאָרט אָהן אַריינפאָהרען, וועל איך דאָס פּאַפּיר נישט נעמען אין דער האַנט און נישט לאָזען עס עפענען. האָט ר׳ יהונת׳ל פּרעגער מסכים געווען אויפ׳ן קעניגס פאָרשלאַג און האָט אָנגעשריבען זיין תשובה אויף אַ פּאַפּיר.

די מלחמה האָט אָנגעהויבען אַ יאָהר צייט, און דער סוף איז געווען אַז דער בעהמישער קעניג האָט איינגענומען דאָס פרעמדע לאַנד. ווען ער איז צוגעקומען צו דער הויפּט-שטאָט פון יענער מדינה, האָט ער זיך דערמאַנט, אַז אצינד קען זיך מאַכען ס׳זאָלען זיך בעשטעטיגען די ווערטער פון דעם יודישען חכם וואָס ער האָט אָנגעשריבען אויפ׳ן פּאַפּיר.

וואָס האָט דער שלעכטער קעניג געטהון? — האָט ער בעפוילען זיינע קנעכט, אַז זיי זאָלען אַדורכברעכען א וואַנד אין דער מויער וואָס איז געווען אַרום דער שטאָט, און אַזוי אַרום איז ער אַריין אין יענער הויפּט-שטאָט גאָר דורך אַ נייעם טויער...

דער דאָזיגער איינפאַל האָט איהם פערשאַפט אַ גרויסע שמחה און ער האָט זיך געטראַכט:

— ס׳איז מיר דאָך געלונגען איבערצוקליגען דעם יודישען חכם...

אַצינד וועל איך איהם פערשעמען פאַר גאָר דער וועלט.

ווען ער איז אַהיים געקומען, האָט דער קעניג גלייך געהייסען ברענגען צו זיך דעם יודישען חכם. מיט פיל פרייד און מיט א שמייכעל אויפ׳ן פנים האָט ער אַליין אויפגעריסען דאָס פּאַפּיר פאַר אַלעמענס אויגען, כדי צו בעווייזען, אַז ר׳ יהונת׳ל פּרעגער האָט געהאַט אַ טעות.

ווי ערשטוינט איז ער אָבער געוואָרען, ווען ער האָט איבערגעליינט דאָס געשריבענע!

אין פּאַפּיר איז געווען געשריבען: „דער קעניג וועט געוויס צוברעכען אַ וואַנט און אַריינפאָהרען דורך אַ נייעם טויער.

דער שונא-ישראל איז געבליבען שטיל און נישט גערעדט קיין וואָרט... שפּעטער האָט ער אַלעמען געהייסען אַרויסגעהן פון זיין צימער און נאָר ר׳ יהונת׳ל פּרעגער איז געבליבען מיט איהם.

— זאָג נאָר, דו קלוגער מענש — האָט דער קעניג געפרעגט מיט אַ שוואַכער שטים — ווי אַזוי האָסטו דאָס געקענט וויסען, אַז ס׳וועט אַזוי געשעהען?

— אדוני המלך! — האָט רבי יהונתן געענטפערט — איך וועל דיר זאָגען דעם אמת און איך בעט דיך, אַז דו זאָלסט עס נישט אָננעמען פאַר שלעכט...

איך זעה, אַז דו קוקסט קרום אויף אונז יודען און דו טהוסט אונז נישט בעהאַנדלען אַזוי ווי ס׳געהער צו זיין... האָב איך דעריבער נישט געוואָלט גלייבען, אַז דו זאָלסט זיך צוהערען צו מיין עצה... איך האָב פערשטאַנען, אַז דו וועסט גיכער לאָזען דורכברעכען אַ וואַנד, איידער אַרייגצופאָהרען דורך דעם טויער וואָס אַ יוד וועט דיר אָנווייזען...

דער ענטפער פון׳ם יודישען חכם ר׳ יהונת׳ל פּרעגער, האָט געמאַכט אויפ׳ן קעניג זעהר א גוטען רושם. ער האָט איהם אַ גלעט געטהון איבערן גריין-גרויען קאָפּ און געזאָגט:

דו ביסט ביי מיר העכער פון אַלע חכמים פון דער וועלט. ס׳איז טאַקי אמת וואָס יודען זאָגען: „דאָרט וואו תורה — איז חכמה" און, אַז „ג—ט טהוט ענטפּלעקען זיינע סודות צו די אמת׳ע פרומע מענשען".

דער קעניג האָט געוואָלט אַריינעמען ר׳ יהונת׳ל פּרעגער צו זיך אין פּאַלאַץ אַריין און איהם מאַכען פאַר איינעם פון זיינע ראַט-געבער, אָבער דער יודישער חכם האָט געדאַנקט פאַר׳ן כבוד און איז בעסער צוריקגעגאַנגען צו זיינע ברודער, ווייטער געפיהרט זיין גרויסע ישיבה און געלערנט מיט הונדערטער תלמידים ג—טס תורה.

זכרון בספר

אינטערעסאַנט און נוצליך ספר אין יודיש פאַר יעדען. וואָס וויל זיך בעקענען מיט ספורים פון תנ"ך און מוסר-רייד פון די נביאים. מיט א הסכמה פון פּיעטרקאָווער רב שליט"א.

100 זייטען געבינדען — 2 זל. — אדרעס פאַר געלט: פ.ק.א. 65,613.

אָפּטיילונג פאַר ערציהונגס-פּראַגען

— געלייטעט און רעדאַגירט דורך: י. ל. אָרלעאַן —

די קינדער-וועלט

אונטער דער רובריק ווילען מיר איינפיהרען בעשרייבונגען פון פערשידענע עפּיזאָדען, פאַקטען, פראַגען, ענטפערס און בליק-איינפאַלען פון קינדער, וואָס זענען כאַראַקטעריסטיש פאַר ערציהער און לעהרערשאַפט. אין דער דאָזיגער רובריק קענען זיך בעטייליגען אַלע לעזערינס פון ב"י-זשורנאַל. יעדע בעשרייבונג, וואָס וועט זיין קורץ און זאַכליך אויפגעשריבען, ענטהאַלטענדיג דערביי אינטערעסאַנטען תוכן, וועט פערעפענטליכט ווערען לויט דער רייה פונם דערהאַלטען.

מיר האַלטען דאָס דאָזיגע מאַטעריאַל, צי דאָס וועט אויפגענומען ווערען פון שול-לעבען, צי פון דעם היים-לעבען, פאַר העכסט געווינשען, אַזוי פאַר די עלטערן, ווי פאַר דער לעהרערשאַפט. אַלס כאַראַקטעריסטיק ווי ווייט אַזאַ מאַטעריאַל איז פאַר אונז וויכטיג צו זאַמלען, איז כדאי צו הערען די מיינונג בנוגע דעם פון הרב דר. נפתלי הירץ עהרמאַן ז"ל, וועלכער שרייבט אין איינע פון זיינע שריפטען צווישען אַנדערן פאָלגענדעס:

„דאָס וואָס איך לערן אָדער קען לערנען פון מיינע קינדער איז אומפערגלייך בעדייטענדער, ווי דאָס, וואָס זיי קענען פון מיר לערנען. ווי פאַראָדאָקסאַל דאָס זאָל נישט קלינגען, איז עס אָבער דאָך אַנ'אמת. בעהויפּטענדיג דאָס, מיין איך נישט ס'זעלבע, וואָס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט: „ומתלמידי יותר מכולם", נישט וועגען דער קלאָרקייט, וואָס דער לעהרער געווינט ביים מסביר זיין אַ וועלכען ס'איז אומפערשטענדליכען ענין פאַר זיינע שילער, מיין איך דאָ צו זאָגען. ביי דער דאָזיגער בעהויפּטונג שוועבט פאַר מיר מעהר פאָר דידאָזיגע קינדער-צייט, ביי וועלכער ס'קען גאָר קיין רייד נישט זיין וועגען לערנען אין געוועהנליכען זין פון וואָרט.

דאָס, וואָס מיין קינד לערנט ביי מיר שפּעטער, איז צום ערשט אַ זאַך, וואָס געהערט צום מין וויסען, וואָס איז אָפּהענגיג פון קאָפּ. ס'זאָל אָבער איבערגעהן פון וויסען צו מעשים, פון טעאָריע צו פּראַקטיק, פון קאָפּ צום האַרץ און געמיט, ליגט צום ווינציגסטען אין מיין האַנד. איך לערן עס לעזען, שרייבען און רעכנען; אין דעם קינד גופא אָבער בילדעט זיך שוין אויס דער אופן ווי אַזוי אָנצוווענדען דאָס געלערנטע, ס'ליגט אין דער צוקונפט, אין אויסערליכע אומשטענדען, איבער וועלכע איך בין נישט קיין בעל הבית.

איך קען נאָר דעם קערן פון שטרוי ארויסנעמען. אָבער די זונשיין, רעגען און אַלע אַנדערע פאַקטאָרען, פון וועלכע ס'איז אַזוי שטאַרק אָפּהענגיג דאָס וואַקסען און רייף-ווערען פונם קערן, ליגען אין אַ העכערער האַנט. וואָלט איך געהאַט צו פערפיגונג אַזעלכע זריעות, וואָס בעזיצען אַזאַ קראַפט, אז ווי נאָר זיי קומען אַריין אין דער ערד, הויבען זיי תיכף אָן אַרויסשפּראָצען, בליהען און צייטיג פרוכטען, וואָלט איך נישט געדאַרפט אויסקוקען מיט אַזוי פיל שרעק דעם ווינד, וועטער און רעגען פון וואָס ס'איז אַזוי וועזענטליך אָפּהענגיג די ענטוויקלונג פון מיין זריעה-קערנדיל.

איך פערפיג טאַקי נישט איבער אַזעלכע וואונדער-קערנדלעך. מיין קינד אָבער בעזיצט פון זיי זעהר פיל, און נישט נאָר מיין קינד, יעדעס קינד וואַרפט אַריין כסדר און זיין אומגעבונג אויף אַ פערשוואונדערישען אופן פולע הענד דערפון, נאָר מ'בעמערקט עס נישט, ס'איז דעריבער העכסט געווינשען פאַר יעדען ערציהער צו שענקען דערויף זיין אויפמערקזאַמקייט.

וויל מען פראָפּיטירען פון דאָזיגען רייכטום, טאָר מען זיך נישט שעמען. מ'מוז צו זיי אַרונטערגעהן און אויף אַנ'אמת מיט זיי פערקעהרען. מיין דריי-יעהריגער ברוינער לאָקענקאָפּ איז דעריבער, אַזוי לאַנג ווי ער וויל אין מיין אַרבייטס-צימער, כאָטש כ'האָב עס נאָך נישט דערפיהרט אַזוי ווייט ווי זשאַן פּאַאול, וועלכער האָט שרייבענדיג זיין הערליך ווערק מיט איין האַנד, געשאָקעלט דאָס וויגעל פון זיין קינד מיט דער צווייטער האַנד, קאָן איך דאָך טהון אַלע מיינע זאַכען, נישט ווערענדיג געשטערט פון די שטריך-און קוועה-פאַסען, וואָס מיין קליינער האָט אינצווישען אָנגעצייכענט אין מיין צימער, ער האָט שטרענגע בעפעהלען מיינע ביכער און שרייבערייען נישט צו ריהרען און פאָלגט דאָס; איך קען מיך דערויף פערלאָזען אפילו, ווען ער זאָל בלייבען אין מיין אַרבייטסצימער אַ גאַנצען טאָג אַליין. מיין פּאַפּיר-קאָרב איז זיין שפּיל-קאַסטען. ווען ער נעמט אַרויס פון דאַנען אַ בריף-טאַש צו בעמאָלען, אָדער קאָנסטרואירט פון אַ צייטונגס-בלאַט אַ טראָמפּייט, אָדער ווען ער פערוואַנדעלט מיין שפּאַציר-שטעקען אין אַ רייט-פערד, איז ער אַזוי לאַנג דערמיט בעשעפטיגט, אַז איך קאָן מיר מיין אַרבייט גאַנץ רוהיג טהון.

פון צייט צו צייט שטעלט ער מיר פאָר זיינע היראָגליפען-שריפטען און פרעגט ביי מיר אָן, אויב ס'איז ווירקליך שעהן געשריבען, אָדער ער בעט מיך אויסצוהערען דעם רעפּערטואַר פון זיין בלאָז-אינסטרומענט. אַ מאָל לאַדעט ער מיך גאָר איין געמיינזאַם אַ דורך צו רייטען איבערן צימער. מיך קאָסט עס אָבער נישט קיין גרויסע אָנשטרענגונג דידאָזיגע ווינשען נאָכצוגעבען און ווען די צייט ערלויבט מיר נישט, קאָן איך מיר רוהיג און מיט גוטענס די אַלע פאָרשלאַגען, פון דער האַנט, אָפּשטופּען און איהם צו טרייסטען אין אַנ'אַנדער צייט דאָס צו טהון.

אַזויערנאָך פערברענג איך מיט איהם זיין גאַנצע שפּיל און שאַפונגס צייט, און מיר געלונגט עס פיל, זעהר פיל פון איהם ביי פערשידענע מאָמענטען און געלעגענהייטען צו לערנען".

אונזערע ערציהונגס-פּראָבלעמען

די נייע איינגעפיהרטע רובריק פון ערציהונגס-פראַגען אין אונזער ב"י זשורנאַל, אונטער דער לייטונג פון ה' אָרלעאַן, דאַרף דורך אונז אַלע. לעהרערינס פון ב"י-שולען, וואַרים בעגריסט ווערען. אויף דעם אופן ווילען מיר בע"ה אונזער אַרבייט קענען פערטיפען און געזונטער מאַכען. ס איז צו האָפען, אַז אַלע אונזערע חברות וועלען זיך בעמיהען, וואָס מעהר מיטצואַרבייטען אין דער דאָזיגער אָפּטיילונג פון אונזער זשורנאַל.

• •

אויטאָריטעט, איז פאַר ערציהער און לעהרער נויטיג ווי לופט צום אָטעמען. כדי אויטאָריטעט צו דערהאַלטען אָדער צו געווינען, מוז דער לעהרער ס'ערשטע היטען זיין פערזענליכע אויפפיהרונג, אַז זי זאָל זיין אין הסכם מיט זיינע אָנווייזונגען פאַר די שילער. ער מוז אויך היטען, אַז די שילער זאָלען האָבען צו איהם דעם פולען צוטרוי. טרויען זיי איהם אָן אַ סוד, טאָר ער איהם, מעג עס אפילו זיין די גרעסטע נאַרישקייט נישט אויסגעבען; פערלאַנגט דער לעהרער רוה און אויפגעלייגטקייט ביי די קינדער, טאָר ער דעריבער, אַריינקומענדיג אין קלאַס נישט אַרויסווייזען דעם מינדעסטען סימן פון אויפגערעגטקייט.

אין געגענפאַל, וועט ער שוין אויף אַזאַ לעקציע די קלאַס בשום אופן נישט איינשטילען. און נישט נאָר דערוואַקסענע, אפילו די, קלענסטע קינדער זענען גענוג עמפינדליך אויף צו פערלירען דורכ'ן לעהרערס האַנדלונג אָדער האַלטונג, די אויטאָריטאַטיווע בעציהונג צו איהם. אָט האָב איך אַליין געהערט ווי אַנ'אַכט יעהריג קינד האָט זיך אָנגערופען: „אַליין טהוט ער נישט אַזוי און אונז הייסט ער דאָס טהון". אָדער אַזאַ פאַל: „דער לעהרער האָט אונז צוגעזאָגט צו ווייזען אונז דאָס היינט און האָט עס אונז נישט געוויזען".

קעגען דעם אַלעם קען דער קלוגער און פּעדאַגאָגישער לעהרער זיך שיצען. דאָס אַלץ ליגט אין זיין האַנט און ס'איז פון איהם אָפּהענגיג. ס'זענען אָבער פערהאַן פאַלען, ווי דאָס דער האַלטען די אויטאָריטעט איז שוין נישט אַזוי אָפּהענגיג פון לעהרערס ווילען, נאָר פון זיינע פעהיגקייטען. קינדער זענען זעהר להוט צו כאַפּען דעם לעהרער אויף אַ וועלכער ס'זאָל נישט זיין שוואַכער זייט. די שוואַכקייט אָדער אונבעהאָלפענקייט פונם לעהרער זענען די קינדער זעהר כיטרע אויסצונוצען. דאָס טרעפט ביי אינטעליגענטערע קינדער, פרעגענדיג אַ קאָמפּליצירטען ענין, אויף וועלכען דער לעהרער איז נישט געווען פאָרגעברייט און איז נישט בכח אויפ'ן אָרט צו ענטפערן זאַכליך אין בעפרידיגענד פון דער אַנדערער זייט, זענען טעמפּע קינדער אויך נוטה צו ערנידריגערן די אויטאָריטעט פון לעהרער, דערמיט וואָס ער קען זיי נישט גרינדליך געבען צו פערשטעהן אַנ'ענין, וואָס איז פאַר זייער השגה צו שווער.

פונ'ם לעהרער פאָדערט זיך אַלזאָ ערנסטער ווילען און פאַכמענישע פעהיגקייט. אַזויערנאָך געווינט זיך די אויטאָריטעט פון לעהרער, אי ערציהערישע ווירקונג, וואָס פועלט מעהר ווי טויזענדער לעקציעס וועגען מאָראַל. אויב די ביידע זאַכען קען מען נאָך דערגרייכען ביים רוב פון דער לעהרערשאַפט, איז עס אָבער פיל שווערער בנוגע דעם מיט די עלטערן. קודם כל קען מען ביי עלטערן זיך נישט אויסקלויבען קיין אינטעליגענץ. עלטערן זענען פערהאַן פערשידענע, און נישט אַלע זענען פון דער נאַטור בעגאַבט און אויסגעשולט צו זיין ערציהער. וואָס מ'קען אָבער יאָ פערלאַנגען, איז על כל פנים פערזענליכע קאָנסעקווענטע אויפפירונג. נישט איינמאָל טרעפט, ווען עלטערן קלאָגען זיך פאַר'ן לעהרער, אַז די קינדער פאָלגען זיי נישט און רעספּעקטירען זיי נישט און בעטען זיך דעריבער ביים לעהרער, ער זאָל דאָס פועלן ביי די קינדער, זיי זאָלען די עלטערן רעספּעקטירען. די דאָזיגע ערשיינונג מאָטיווירען זיי דערמיט, וואָס דער לעהרער איז ביי די קינדער מעהר אויטאָריטעט ווי די עלטערן. אָט די ביטע איז אייגענטליך בעגרינדעט אויפן פאַקט, וואָס די עלטערן בעמיהען זיך פיל ווייניגער ווי די לעהרערשאַפט אויף אויסגעהאַלטענקייט אין רעדען און אין טהון. דאָס איז זיך אין זיי ביטער נוקם. די עלטערן דאַרפען נישט ביים לעהרער אויסבעטלען רעספּעקט צו זיי מצד די קינדער. זאָלען זיי נאָכטהון דעם ביישפּיל פונם לעהרער ווי ער בעמיהט זיך דערויף, דאָס ליגט אין זייער אייגענער האַנט. אמת, אז די עלטערן איז עס פיעל שווערער דורכצופיהרען. דאָס קינד געפינט זיך מיט זיי צוזאַמען אין פערשידענע סיטואַציעס. ווי אַ ליגענד אָדער אַנדערע מיטהאַנדלונג איז אונפערמיידליך כמעט, דאָס איז אָבער נישט קיין תירוץ. קיין אַנדער עצה איז דערויף נישטאָ.

ווער שמועסט נאָך, ווען עלטערן פיהרען זיך אין זייער פּריוואַט לעבען נישט רעליגיעז און די קינדער שיקען זיי אין רעליגיעזע שולען. איז אַ וודאי שווער פאַר אַ זעלכע עלטערן צו געווינען ביי די קינדער אויטאָריטעט. דער לעהרער אָדער לעהרערין קאָן דערצו ווייניג העלפען.

אסתר ראָזאַ

בעמערקונג: כ'וואָלט גערן געוועהן צו הערען די מיינונג איבער דער פראַגע פון אַנדערע חברות.

אונזערע לערן-ביכער

ווען איינער קומט אונז אונטער מיט הילף גראָד אין דעם, וואָס מיר פיהלען דעם שרעקליכען מאַנגעל, איז שווער דעמאָלט צו מאַכען פאָרווירפען דעם הילף-ברענגער, פאַר וואָס ער האָט די הילף געגעבען אין אַזאַ און נישט אין אַנ'אַנדער פאָרם. מיר מיינען דאָס יעצט צו בעמערקען קעגען די ביכער אויף צו לערנען יודיש א. נ. „די יודישע שפּראַצונג", וואָס זענען ערשינען אין פערלאַג „מסורה". ה' גרובשטיין אַלס אונטערנעהמער, די ביכער אַרויסצוגעבען, איז באמת ווערט דעם וואַרימסטען יישר-כח. ווער ווי מיר פיהלען אַזוי דעם צער, דאַרפענדיג אין אַ ב"י-שול לערנען יודיש פון אַ בוך, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען מיט געגענזעצליכע טענדענצען צו אונזער אידעע. אין אויב בכלל צו שאַפען לעהר-ביכער פאַר שול-קינדער איז אַ גאַנץ שווערע אויפגאַבע, איז עס אָבער הונדערט-פאַך שווערער פאַר די ב"י-שולען, פאַר דעם שרייבער פון די שורות איז דעריבער געווען זיכער, אַז אַ בוך, וואָס וועט ערשיינען נישט פון אַ פערזאָן, וואָס שטעהט אַליין און דער ב"י-שול, וועט עס בשום אופן נישט קענען זיין אָהן בעדייטענדע פעהלערן. מ ר ווילען דעריבער נישט אָנווייזען אויף דעם, וואָס איז ספּעציפיש פעהלערהאַפט אַלס בוך פאַר ב"י-שולען, ווייל ס'ערשטע בוך האָט געמוזט ערשיינען ווי ס'זאָל נישט זיין, אַבי צו שטילען אויף דערווייל דעם בוך-הונגער, ס'וועלען מיט דער צייט זיך אַ וודאי אָפּגעפינען די, וועלכע וועלען אויסנוצען זייער רוטין אין אונזערע שולען און די דאָזיגע אַרבייטען פון די ערשטע פּיאָנערען העלפען אויסבעסערן.

אויף וואָס מיר זענען גענויט אָנצוווייזען איז גראָד, דאָס וואָס איז אַנעלעמענטאַרע פאָדערונג ביים אַרויסגעבען שול-ביכער. אין דעם ערשטען טייל האָט אונז דער פערפאַסער געגעבען בילדער צופיל ווייניג לייען-שטיקער. פערשטעהט זיך, אַז אַזעלכע בילדער מוזען אויסדריקען דעם אינהאַלט פונם לייען-שטיק. און דאָס איז גראָד אַ זעלטענהייט אין אַ ב׳ך. נאָך וואָס-זשע די בילדער? די בילדער זענען דאָך נישט געמאַכט סתם צו אַ מוזירען, נאָר צו פערלייכטערן די טעכניק פון לייענען.

יעצט דער סדר פון די נקודות אָדער הילפס אותיות צו די ווערטער איז בשום אופן נישט געהאַלטען אין דעם פשוט'ן כלל פון מקל אל הכבד, און אַז איין נקודה אָדער הילפס וואָרט זאָל זיך ענטוויקלען פון פריהערדיגען. דאָס זעלבע איז אויך מיט ווערטער און לייענשטיקער. מ אַ מ ע למשל, מוז מען דעם קינד לערנען בעזונדער מ אַ און בעזונדער מ ע. פאַר'ן מחבר איז גענוג צו לערנען מ ע אָהן מ אַ און דערנאָך זאָל דאָס קינד זיך מאַטערן איבער אַ גאַנץ וואָרט מ אַ מ ע, וואָס איז נישט שטופענווייז ענטוויקעלט געוואָרען לויט די לייענשטיקער.

יעצט וועגען דער אָרטאָגראַפיע. מיר זעצען גאָרנישט אויס געגען דער אָדער יענער אָרטאָגראַפיע. ביי אונז איז אָרטאָגראַפיע אַ פּרינציפּיעלער ענין, און מיר זענען בעצם צופרידען מיט דעם, וואָס דער מחבר האָט נישט אַריינגעפיהרט צו אונז קיין בעדייטענדע ענדערונגען אויף דעם געביט. אָבער אַנ'אָרטאָגראַפיע מוז דאָך זיין אין אַ שול-בוך, איינע, און נישט עטליכע. אַמאָל למשל שטעהט ז ע ר און אַמאָל ז ע ה ר. שול-קינדער צו זאָגען, אַז דאָס בוך איז פעלערהאַפטיג, איז דוכט זיך זעהר נישט בעקוועם, איבערהויפּט ווען מ'דאַרף דעם קינד אויסלערנען איינהייטליך צו שרייבען, אַבוך איז נישט קיין צייטונג, וואו מ'פערדייעט לייכט אַ פעהלער. ווער שמועסט נאָך, וואו ס'דאַרף קומען פונקטען אין די אותיות. איז שוין גאָר אַנ הפקרות. דאָס דאָזיגע איז אויך צו טרעפען ביים פונקטירען די זאַצען. שול-ביכער מוזען דריי-פיר מאָל קאָרעגירט ווערען. דאָ העלפט נישט קיין התנצלות.

צום נייען שול-יאָהר איז ערשינען שוין ב"ה די דריטע און לעצטע טייל. מיר מוזען זאָגען, אַז ביים הערשענדען מאַנגעל אין אָרטאָדאָקסישע ליטעראַטור, האָט דער מחבר גענוג

שווער געמוזט ארבייטען ביים צוזאמענשטעלען דאָס בוך. און ווי אויבען געזאָגט וויל איך ביים ערשטען מאָל קיין אנדערע פעהלערן נישט אָנווייזען. דאָס בוך איז א רעזולטאט פון שווערער ארבייט און מ׳מוז אַזוי דעם מחבר ווי אויך דעם אַרויסגעבער אויסדריקען אונזער וואַרימסטען דאַנק.

מיר האָבען אָבער ערוואַרט, אז צום דריטען בוך וועלען שוין די פריהערדיגע פעהלערן נישט געמאַכט ווערען. אָבער ליידער האָבען מיר זיך ענטוישט. מיר רעדען שוין נישט פון נישט קיין פונקטליכע פונקטירונג. אין דעם דאָזיגען בוך דאַרף שוין דאָס קינד זיך צוגעוואוינען צו שרייבען א ריכטיגען זאַץ, זיך אויסלערנען גענוי דעם זאַץ־בוי, און דאָס האָט דער מחבר נישט זאָרגפעלטיג אָבגעהיטען. איבערהויפט ווערט היינט געלערנט צו שרייבען קורצע, איינפאכע זאצען, נישט קיין קאָמפליצירטע ווי די, וואָס מיר געפינען אין פיל שטעלען פון בוך.

אויב מ׳זאָל נישט א מאָל אַרויסזאָגען עפענטליך די גע־מאכטע פעהלערן, קען זיך בעקומען דער איינדרוק, אַז ביי דער אָרטאָדאָקסיע איז ערלויבט צו געבען אלץ. מיר ווילען יעצט בעצוועקען אַז יעדער פערלעגער און מחבר מוז געדענקען אָן זיינע עלעמענטארע פליכטען פאר זיין קאָנסומענט.

איך האָב מיר ערלויבט אָנצושרייבען די דאָזיגע שורות, טראָץ מיין גרעסטער אַכטונג פארן מחבר און אַרויסגעבער, וויסענדיג אז קיין בעסערן בוך פאר רעליגיעזע שולען האָבען מיר נישט און כ׳וועל דערמיט נאָר העלפען צו דער פערבעסע־רונג פון די ביכער צו אַ צווייטער אויפלאגע.

אי״ל

אַכטונג, ב״י־לעהרערינס און בנות־פיהרערינס!

פון חשון אָן איז בעגייט געוואָרען, אונטער דער לייטונג פון ה׳ י. ל. אָרלעאן, די טעטיגקייט פון רעפעראטען־ביורא פאר רעליגיעזע יוגענד־גרופען. יעדע צוויי וואָכען וועט ערשיינען א רעפעראט געגען א קליינעם אָפצאָהל, העקטאָגראפירט אין א קליינער צאָהל עקזעמפלארען. דעם רעפעראט וועט יעדע לעהרערין אָדער פיהרערין קענען פאָרלעזען פאר איהר גרופע אָדער עפענטליכע פערזאמלונג.

די רעפעראטען וועלען ארומנעמען פערשידענע פראָבלעמען און אזוי ארום ווירקען פאר דער אָרגא־נאָרישער אויסבילדונג פון די מעהר פעהיגערע חברות. בעקומענדיג גרייטע צוזאמענגעשטעלטען שטאָף פאָרצולייענען און וועט אויך הייבען דעם רעליגיעז־קולטורעלען ניוואָ פון אלע אונזערע גרופען.

דער ערשטער רעפעראט א. נ. „ד א ס מ ו ס־ט ע ר־ב י ל ד פ א ר א ו נ ז ע ר י ו ג ע נ ד״ איז שוין ערשינען.

מ׳דארף איינשיקען נאָר **1** זלאָטע מיט 10 גר. אויף פ.ק.אָ. נומער **12380** וועט באלד דער רעפעראט ארויסגעשיקט ווערען.

בקרוב ערשיינט א נייע זעהר אינטערעסאַנטע ח נ ו כ ה ־ פ אָ ר ש ט ע ל ו נ ג פאר ב״י קינדער. די פ אָ ר ש ט ע ל ו נ ג איז קינסטלעריש בעארבייט און מאכט דעם שטארקסטען איינדרוק. בעשטעלונגען ווערען שוין אָנגענומען געגען איינשיקען **5** זל. מיט 10 גר. פאר אנ׳עקזעמפלאר אויף דעם פ.ק.אָ. נומער 12380.

איילט אייך מיט בעשטעלונגען, ווייל די צאָהל העקטאָגראפירטע עקזעמפלארען איז זעהר א קליינע. גיט אָן אייערע אדרעסען אויף די פ. ק. אָ.־טשעקען!

גלייכבערעכטיגונג פאַר אונזערע פרויען

(ענדע פון זייט 7)

איהר זאָלט אייך בעוואוסט ווערען, אַז די מאָדע איז א קללה פאַר די פרוי, אז די מאָדע פערקריפעלט דעם גוף און נשמה פון דער פרוי, זי פערשקלאַפט יעדען זין פאר זעלבסט־שטענדיגקייט און זעלבסטבעהערשונג, וואָס עס איז די ערשטע פאָרבעדינגונג פאַר יעדען פרייען אומאָפהענגיגען מענשען, און טויט אָפּ יעדעס העכערע און בעסערע דענקען ביים מענש פון ווייבליכען מין.

דאָס דאָזיגע בעוואוסטזיין וועט קודם כּל מאַכען די מאָדע פאַר אויס הייליג, ווי זי גילט ביז איצט, מען וועט די מאָדע אנערקענען פאר א אַרויפגעלייגטע לאַסט און ווי זאָגט דאָס דייטשע שפריכוואָרט: „זעלבסטערקענטניס איז דער ערשטער שריט צו בעסערען״.

דאָך קאָן מען האָפען, אז וויניגסטענס די יודיש־רעליג־יעזע פרוי וועט מיט דער צייט זיך בעפרייען פון דער מאָדע קללה און גראָד ווי די אויפגאַבע פון יודישען פאָלק איז צו זיין א וועג־ווייזער פאַר די אומות־העולם, אַזוי וועט אין דעם פאַל די יודישע פרוי זיין אַ וועג־ווייזערין פאר די אלגעמיינע פרויען־וועלט, זי ענדליך צו בעפרייען פונ׳ם מאָדערנעם שקלאַ־פענטום, דאַן ערשט וועט די פרוי זיין אימשטאַנד ריכטיג צו בעגרייפען, וואָס עס הייסט אַזוינס פרייהייט און גלייכבערעכ־טיגונג.

די לאָדזער בנות־קאָנפערענץ האָט שוין איינגענטליך איהר שטאַרק וואָרט אין דער מאָדע־פראַגע געזאָגט, איצט פערבלייבט נאָר צו האָפען אַז די מיטגלידערינס פון בנות־אַגודת־ישראל, וועלכע זענען רעפרעזענטירט געוואָרען אויף דער קאָנפערענץ, זאָלען איהר אנטי־מאָדע רעזאָלוציע טראַכטען ווי אַזוי דורכצו־פיהרען אין לעבען.

קאָמפלעטען קינדער גאָרטען געבינדען

מיר קענען אָפּגעבען א קליינע צאָהל קאָמפלעטען „קינדער־גאָרטען״ געבונדען 10 נומערען 400 זייטלעך. פרייז 3 זל. פ.ק.אָ. 65.613.
— אָהן געלט ווערט נישט געשיקט —

אין יעדען יודישען הויז מוז זיך געפינען די איינציגע אָרטאָדאָקסישע

טאָג־צייטונג דאס יודישע טאגבלאט

פוּז שוועסטער צו שוועסטער

אין דערדאָזיגער נייער רובריק, וועלען מיר פערעפענטליכען מיינונגען און פאָרשלאָגען, ווי אויך קורצע שמועסען מכּח דער בנות־ארבייט. יעדע בנות־עסקנות, וועלכע האָט עפּעס צו זאָגען, און דער עיקר פּראַקטישעס אָנצוווייזען, בעטען מיר אין דער רובריק זיך צו בעטייליגען. ר ע ד א ק צ י ע

צו מיינע בנות שוועסטער! / רייזל ראָזא

אָט זיץ איך מיר א מיד־אָנגעשטרענגטע פון א שווערען ארבייטס־טאָג. מיינע אויגען האָבען זיך אַלץ נאָכנישט אָפּגע־ריסען פון דעם אָט, וואָס נאָר פערלאָזטען בנות־לאָקאל.

האַ, בנות, דער שעהנער וווינדער־חלום אויף דער צוקונפט!... אָבער יעצט שוין דאָס רייצענד־שעהנע הילפלאָזע קינד.

טאקי ווי א קינד לערנט זיך געהן און זוכט א פיהרערין. וועלכע זאָל עס שטיצען און העלפען, אזוי זוכט אויך איהר מיינע שוועסטער, און אייער יעדעס הארץ, וועלכעס איז וואַרים פאר אונזער אידעאַל, בענקט, שטרעבט און האָפט!

ליידער זענען מיר קערפערליך איינער פון דער אנדערער ווייט, און לאָמיר זיך דעריבער, אויף אונזערע ב״י בלעטער א ביסעל דורכשמועסען; אפשר גאָרנישט נויטיג, דער „ליידער״. עס איז אונזער גליק און אונזער פרייד, אַז אין יעדען יודישען שטעטעל, וואו מען קומט, געפינט מען די זעלבע אידעען־טרעגער. די זעלבע קעמפערינס, פאַר אונזערע היילינטימער און די זעלבע טרעגערינס פון אונזער היסטאָרישער פאָהן!

אַ גרויסע מחנה זענען מיר שוין ב״ה און ווי וואָלט איך טאַקי וועלען אייך ליבע בנות־שוועסטער, אַלע מיט אמאָל זעהן. און אָט וואָס עס קלינגען אין מיינע אויערען סארע ווערטער: — שווער, זעהר שווער וואָלטען מאַנכע פון אייך געזאָגט איז אונזער אויפגאַבע, אָבער באלד קומט דער ענטפער וואָס מוטיגט: אונזער צוויי־טויזענדיעהריגע גלות־געשיכטע האָט אונז שוין אויסגעלערנט צו טרעטען אויף די שפּיציגסטע דערנער. ווער האָט אונז געקאָנט אָפּהאַלטען פונ׳ם מארש אין דער גע־שיכטע.—קיינער נישט, גאָרנישט האָט אונזער פאָלק געקאָנט אָפּהאַלטען אין זיין טריאומף־מאַרש אין דעם שווערען גלות־וועג. איז טאַקי אונזער אויפגאַבע איצט, ווייטער אין דעם מאַרשרוט אונזערע טריט צו שטעלען. מאָהנען און פערלאַנגען אידעאַליזם ביי או־זערע שוועסטער און ישראל׳ס פערל — דאָס ליכט פון דער תּורה און יודישקייט אַריינצוטראָגען אין אַלע ווינקעלעך פון לעבען. עס דערטראָגט זיך צו אונז דער רוף: „במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש!...״

מיר שטעהן איצט שוין אין אָנהויב פון נייעם יאָהר און טאַקי פון ווינטער־צייט. דער פאַסיגסטער מאָמענט פאר געזעל־שאַפטליכער אַרבייט און לאָמיר דידאָזיגע וויכטיגע צייט אויס־נוצען.

די גרעסטע פעראַנטוואָרטליכקייט ליגט אויף אונזערע עלטערע בנות־שוועסטער. זיי מוזען דאָס זיין די, וועלכע זאָלען דאָס יונגערע דור צוגרייטען און ערציהען, פאר די נאָך יונגע קינדער אין דער ב״י שול. דאַרפען מיר שוין איצט טראַכטען אַלס אונזערע צוקונפטיגע חברות און ווען מיר וועלען נאָר געדענקען, אז אונזער אַרבייט פאָדערט אַלעמאָל נייע כּוחות, נייע אָנשטרענגונגען, וועט דער נצחון תּמיד זיין מיט אונז.

— חזק ונתחזק!

אונזער תּרומת חברה / פּעסא שייער

מיט שוויס און טרעהרען האָבען מיר אונזער אָרגאַניזאַציע „בנות אגודת ישראל״ געבויט. מיט פעסטען בטחון און שטאַרקען אויסדויער האָבען מיר העלדיש געקעמפט געגען אלע שוועריגקיי־טען, וואָס האָבען זיך געשטעלט און וועג פון אונזער אָרגאַניזי־רונג און טרעהרען כון פרייד, שטעלען זיך און אונזערע אויגען, ווען מיר זעהן דאָס ריזיג־געשאפענע ווערק, וואָס בעציהרט און פערשאפט כבוד דאַס גאַנצע אגודיסטישע יודענטום!

ס׳פאַלט דעריבער דער הייליגער און אָבליגאַטאָרישער חוב אויף אונז אַלע צו זאָרגען פאַר׳ן ווייטערן קיום פון „בנות אג״י״ וועלכע איז מיט אַזוי פיל מיה און אָנשטרענגונג געשאַפען געוואָרען.

און טאַקי אַלס איינע פון די, וואָס זענען געשטאַנען ביים וויגעלע פון „בנות אגודת ישראל״ ערלויב איך מיר צו שרייבען צו מיינע גייסטיגע שוועסטער, אַ פּאָר ווערטער וועגען דעם „ת ר ו מ ת ח ב ר ה״ פון „בנות אגודת ישראל״, וועלכען אונזער לאַנד־צוזאַמענפאָהר האָט ערשט נישט לאַנג בעשלאָסען איינצו־פיהרען און פערפליכטעט אלע בנות־עסקנות, דאָס צו פערשפּריי־טען און פּראָפּאַגאַנדירען אין דער יודישער פרויען־וועלט.

שוין נישט רעדענדיג פון מאטעריעלען נוצען פון דעם „תּרומת־חברה״, וואָס דער עקזיסטענץ פון דער אָרגאַניזאַציע איז אָפּהענגיג דערין, און פאר דעם אליין וואָס די זיילען פון אונזער בעוועגונג האַלט זיך אויף איהם. שוין דאָס אַליין פאָדערט פון אונז זיך צו בעציהען מיט דער געהעריגער איבערגעבענהייט צו פערשפּרייטען דעם „תּרומת חברה׳ צווישען די ברייטע שיכטען פון דער יודישע פרויען־מאַסע.

כ׳וויל אָבער אויך דערמאָנען דעם מאָראַלישען זין פון „תּרומת חברה״ און די הויכע בעדייטונג דערפון. עס איז די אידעאַלע אויפגאַבע פון יעדער יודישער טאָכטער, אויסצוקויפען דעם „תּרומת חברה״ ווייל און דעם מאָמענט, ווען די יודישע טאָכטער קויפט דעם „תּרומת חברה׳ טהוט זי אויסדריקען דעם בעסטען ווילען צו זיין אַ חברת׳ע פון די אַלע טראַדיציאָנעלע יודישע טעכטער. און פון גאנצען טראַדיציאָנעלען יודענטום. מיט דעם אַלעם טהוט זי בעווייזען איהר צוגעבינדענקייט צו אונזער הערליכען אידעאַל. דורכ׳ן אויסקויפען דעם „תּרומת חברה׳ טהוט יעדע יודישע טאָכטער זיך הארמאָניש פערבינדען מיט דער רעליגיעזער פרויען־בעוועגונג און גיסט זיך צוזאַמען מיט דער בנות־אָרגאַניזאַציע, וועלכע פעראייניגט אַלע יודישע טעכטער, אַזוי לערנט אונז אויך די מסכת־אבות, „קנה לך חבר״.

ס׳איז דעריבער גאַנץ בעשטימט, אַז מיט גרויס פרייד וועט אויסגעפיהרט ווערען דער בעשלוס פון אונזער קאָנפע־רענץ און אין יעדען אָרט ווי ס׳געפינען זיך נאָר אַנהענגער און סימפּאַטיקער פון אונזער הייליגען אידעאל, וועט די אַקציע זיין געקרוינט מיט ערפאָלג. הייגטיגעס יאָהר איז דאָס ערשטע יאָהר אין וועלכען דער „תּרומת חברה״ ווערט איינגעפיהרט און זאַל טאַקי די צאָהל תּרומת חברות זיין, וואָס גרעסער און מעהרער, דאַן וועלען מיר קענען שטאָלץ זיין מיט אונזער בנות־בעוועגונג, אַלס אַ מאַסען־בעוועגונג!

פון חודש צו חודש

עולים

בשעת דער צווייטער כנסי׳ גדולה פון דער אַגודת ישראל איז זיך צונויפגעקומען די צוגרייטענדיגע עקזעקוטיוו פון די עולים, כּדי איינצואָרדנען דעם פ ע ר ב אַ נ ד פ ו ן ע ו ל י ם, וואָס ד״ר נתן בירנבוים האָט מיסד געווען.

דער עיקר האָט מען ארומגערעדט די ת ק נ ו ת און מ׳האָט אויפגעשטעלט די עיקרים זייערע, לויט דידאָזיגע תקנות איז דער פערבאַנד פון עולים: „אַ צונויפבונד פון יודען יראים, וואָס ווילען אַרבייטען פאַר דער עלי׳ פון געפיהלען און מידות פונ׳ם פאָלק ישראל“.

„עלי׳“ און געפיהלען און מידות, דאָס איז, לויט׳ן געדאַנק פון די עולים, אַנ׳עלי׳ איז א סינטעז פון דביקות אין ג—ט (דעת), שייכות פון מענש צו מענש (רחמים) און פונ׳ם אויסענווייניגען פאָרמין דאָס לעבען (תפארת).

יענע חברים, וואָס זענען מקבל אויף זיך די התחייבות׳ן פון אַ פערבאַנד־דיסציפלין טון דאָס אויף דורך מחנך זיין זיך אליין כדי צו קומען אַלץ העכער אויף די מדריגות פון געפיהלען — און מידות־קולטור, אויפ׳ן יסוד פון דער תורה, אלע חברים טון דאָס אויך דורך דעם, וואָס זיי אַרבייטען, ס׳זאָלען געשאַפען ווערען יענע הנחות, וואָס ווען אונז אויפהייבען דעם מצב פון געפיהלען און מידות ביים יודישען כלל, פאר אזוינע הנחות ווערען פעדרעכענט דער עיקר אַ גרויסער און ברייטער אומקער פונ׳ם יודישען פאָלק צו ערד־אַרבייט, און אַ שטאַרק רבניש פיהרונג פאר דער כנסת־ישראל. י̇די חברים, וואָס זענען מקבל אויף זיך אַ פעסטע פערבאַנד־דיסציפלין און נעמען אזוי ארום אויף זיך בעזונדערע התחייבות׳ן. זענען חברים אינ׳ם אינעווייניגען רינג און זיי האָבען בעזונדערע תקנות, פאַר די דאָזיגע בעזונדערע התחייבות׳ן זייערע. די אנדערע חברים זענען די חברים אינ׳ם ברייטערן רינג. אַלע חברים האָבען די אייגענע רעכט. די בעזונדערע התחייבות׳ן פון די חברים אינ׳ם אינווייניגען רינג האָבען אשייכות צו אָט וואָס, וואָס מעהר צו פערגרעסערן זייערע ידיעות התורה, אפצוזאָגען זיך פון מותרות, צו דערווייטערן זיך פון אומצניעות און פון שפילן און וועטן זיך אין געלט, צוריקצוציהען זיך צו געוויסע פרנסות, וואָס די הנהלה פונ׳ם פערבאנד פערזאָגט. צו מאכען חשבון הנפש צו געוויסע צייטען, מוסר צו זאָגען זיין חבר מיט ליבשאַפט. צו זיין ביי די צונויפצוקומענישען לשם־מצווה, און מיטצואַרבייטען מיט גרויס התלהבות ביי אלע מעשים, וואָס דער פערבאַנד הויבט אָן און פיהרט אויס.

צווישען די החלטות, וואָס מ׳האָט אַרויסגעטראָגען אין ווין דארפען דערמאַנט ווערען: אָנצוהייבען עפּעס צו טהון, ס׳זאָל באַשאַפען ווערען אַ י ש ו ב צו ל ע ר נ ע ן ע ר ד־אַ ר ב יי ט, אין אַ יינעם מיט אַ י ש י ב ה, אַרויסצוגעבען אַ חודש־זשורנאַל אויף דייטש „דער אויפשטייג“, פון שנת תר״צ און דערנאָך באַלד אַזעלכע זשורנאַלען אין להק און יודיש. לסוף פאָרצולייגען ביי דער צווייטער כנסי׳ גדולה פון דער אגודת ישראל, זי זאָל אויפשטעלען צוויי קאָמיסיעס, וואָס דאַרפען שטודירן די פּראָבּלעמען פון אומקער צו ערד־אַרבייט און פון דער כנסת ישראל. (די דאָזיגע הצעות זענען אַריינגעטראָגען און פון דער כנ״ג אָנגענומען געוואָרען).

די הנהלה שטעלט זיך צונויף פון ד״ר נתן בירנבוים (יושב ראש), בערלין, שמואל אָסטערזעצער (סעקרעטאַר), דיסבורג, משה עלזאס, (קאסיר פאַר דייטשלאַנד און עסטרייך) קאַסעל, הענרי פאָן לעווי, (קאַסיר פאַר די אַנדערע לענדער) שוועניגען. וועגען ידיעות קען מען שרייבען צום סעקרעטאַר אויף דער אַדרעס: S. Ostersetzer, Duisburg (Deutschland) Wildstr. 36 מ׳קען שרייבען להק, דייטש און ענגליש.

— דעם הײנטיגען חודש האָט זיך אין אַרייה שטעט געעפענט נייע בית יעקב־שולען. אומעטום זענען פאָרגעקומען פייערליכע ערעפנונגען און אין אַ טייל שטעט האָט אויך אנטייל גענומען די שעפערין פון ב״י געדאַנק פרוי שרה שענירער.

— די צענטראַלע פון בנות־אגודת־ישראל אין פוילען האָט שוין פונאַנדערגעשיקט צו אַלע אָפּטיילונגען די נייע בראָשור וועגען בנות־אַגודת־ישראל. די דאָזיגע בראָשור עפענט אַ נייע תקופה אין דער בנות־בעוועגונג און די ארבייט פון די בנות־אָרגאַניזאַציעס, אין יעדען אָרט וועלען אַדאנק די אָנווייזונגען און ריכטליניען פאַר דער בנות־בעוועגונג וואָס געפונט זיך אין דער בראָשור, קענען בעסער ווערען געאָרדענט און סיסטעמאַטיזירט, עס איז אויך שוין פונאנדערגעשיקט געוואָרען צו אלע אָפּטיילונגען, וועלכע זענען אָנגעשלאָסען אין צ.ס. תרומת־חברה־ביכלעך און אלע עסקנית זענען אויפגעפאָדערט געוואָרען אין דער תרומת־חברה־אַקציע אקטיוו זיך צו בעטייליגען.

— דער טערמין פון ליטעראַרישען קאָנקורס וועלכער איז פערעפענטליכט געוואָרען אין די פריהערדיגע נומערן פון אונזער זשורנאַל, (זעה די נומערן 45 47) ווערט פערלענגערט ביז סוף חודש כסלו ה. י. מיר בעטען אלע אָרטאָדאָקסישע שריפשטעלער במשך דער צייט צוצושיקען זייערע ארבייטען. און די ערשטע טעג פון חודש טבת וועט פאָרקומען אין וואַרשא אַ זיצונג פון דער קאָנקורס־קאָמיסיע און דאַן וועלען בעטראַכט ווערען די צוגעשיקטע ארבייטען, און די יעניגע וואָס וועלען האָבען געווינען די פריזען, וועלען בעקומען צוגעשיקט, דעם בעשטימטען סכום.

פון דער רעדאקציע:

נאָכ ן שליסען דעם נומער האָבען מיר דערהאַלטען דאָס ערשטע קאַפּיטל פון דער איבערזעצונג פון מסלת־ישרים דורך אונזער ח. מיטארבייטער ה׳ א. ז. פרידמאַן — די הקדמה איז שוין געווען געדרוקט אין אונזער זשורנאַל. (זעה נומער 44). אין קומענדיגען נומער אלזאָ וועלען מיר שוין אָהן הפסקה געבען די קאַפּיטלען כסדר.

א האַרציגען מזל־טוב ווינשען מיר דער מיטגלידערין פון אונזער ב״י־פערוואַלטונג פרוי זשימנאַוואָדאַ צו דער חתונה פון איהר טאָכטער שיינא מיט ה׳ הערצקע ראָהרמאַן. גליק און צופרידענהייט זאָל זייער לעבענס־חעג תמיד בעגלייטען.

בית־יעקב פערוואַלטונג—וולאָצלאַוועק

פאָרזיצערין: רחל רובינשטיין

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חברה ש ר ה ב י נ ה ר אָ ס אַ ק (גאָסטינין) מיט ה׳ י ו ס ף ל י כ ט ע נ ש ט יי ן (וולאָצלאַוועק) ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב.

בנות־אגודת־ישראל

גאָסטינין

מתקבלת החתימה לראשית השנה השלישית 1930 על

ה ק ד ם

ירחון לספרות, מדע, תולדות חכמי ישראל ולעניני היהדות, היוצא לאור בהשתתפות הרבנים וטובי הסופרים החרדים, בעריכתו של י. קרקובסקי.

תנאי החתימה: לשנה 6 זהובים, לחצי שנה 3 ז. גליון בודד 50 גר. בחו״ל: לשנה דולר אחד.

כתובת המערכת: רעדאַקציע הקדם לאדז זאכאָדניא 30

קאָראַספּאָנדענציעס

געגרינדעט א „בנות“ אָפּטיילונג אין פּיעטרקאָוו

אונזער שטאָט, וואָס איז געווען פון די ערשטע פיאָנערען פון דער אָרגאַניזירונג פון דער רעליגיעז־יודישער טאָכטער, האָט שוין זייט איניגע יאָהר ארויס א גלייכגילטיגע בעציהונג צו דעם אזוי וויכטיגען פּראָבּלעם.

לעצטענס, א דאנק די שילערינס פון ב״י, וועלכע האָבען פאַר א יאָהרען געענדיגט די ב״י קורסען, איז די באג״י אידעע ווידער אויפגעלעבּט געוואָרען.

די חברות וו י ע ר נ י ק און ל י ב ע ר מ אַ ן האָבען אָרגאַניזירט א גרעסערע גרופּע חברות, און האָבען אָנגעהויבען שטורמען די כלל־טהוער פון ב״י, אז מען זאָל זיי אָרגאַניזירען, און א דאנק טאַקי די בעמיהונגען פון דער היגער ב״י לעהרערין פרוי קאָזלאָווסקא איז געשאַפען געוואָרען א מענער קאָמיטעט פון די ה״ה שאַטאַן, שענפעלד, ליבערמאַן א. א. וועלכע האָבען געהאָלפען די בנות־אָרגאַניזאַציע שאַפען.

מיטוואָך חוה״מ סוכות איז פאָרגעקומען אין זאַל פון „מכבי“ א גרויסע פרויען־פערזאַמלונג אויף דער טעמאַ „די אויפלעבונג פון רעליגיעזען געדאַנק ביי דער יודישער טאָכטער“, מיט׳ן אנטייל פון די דעלעגירטע פון דער בנות צענטראַלע אין לאָדז, פרל. שייער, און דער רעפעראַט האָט צוגעצויגען א׳גרויסען עולם פרויען און מיידלעך פון פערשידענע קלאַסען. עס איז אויך ספעציעל געקומען א דעלעגאַציע פון דער בעלכאַטאָווער „בנות“ אָפּטיילונג מיט זייער פיהרערין פרל. קאַדזשאַל אין דער שפּיץ.

פרל. סרוּיבע — לעהרערין פון קאַלישער „חבצלת“ — עפענט די פערזאַמלונג און אַלס איינע פון די ערשטע אָרגאַניזאַטאָרינס פון דער ב״י אָרגאַניזאַציע אין פּיעטרקאָוו, דריקט זי אויס איהר פרייד, וואָס דער בעוואוסטזיין פון דער אָרגאַניזירונג פון דער יודישער טאָכטער, האָט געשלאָגען א זעלכע טיפע וואָרצלען און איז אויסגעוואַקסען צו א מעכטיגע אָרגאַניזאַציע. זי בעגריסט הארציג די פּרעלעגענטין און לאַדענט איין אין פּרעזידיום אונזערע חשוב׳ע ב״י פיהרערינס הרבנית ש פּ י ר א און פרוי ר י ל א ק ר א ק א ו ס ק א.

די רעפערענטין, פרל. שייער האַלט דאַן א געדאַנקען־רייכען רעפעראַט, מאַכט א פּאַראַלעל פון דער אַמאָליגער יודישער טאָכטער און דער היינטיגער, רעדט וועגען די שרעקליכע עפּאָכע פון זייער אָפּפאַלונגס און פערפרעמדונגס־פּראָצעס און ענדליך זייער ערוואַכונג און צוריקקעהר צום תורה־לעבען, ווי זיי ערפילען מיט שטאָלץ און ווירדע די תורה־געזעצען און אלע זייערע פליכטען אַלס רעליגיעזע טעכטער.

די הארציגע ווערטער און לאָגישע אויספיהרונגען האָבען געמאַכט אויף די פערזאַמעלטע א קאָלאָסאַלען איינדרוק, און ווען די רעדנערין רופט אויס מיט פּאַטאָס, שוועסטערן! זאָלען מיר זיך פעסט פעראייניגען און צוזאַמען פיהרען דעם היילגען פערטיידיגונגס־קאַמף געגען אונזער שרעקליכען שונא, וועלכער וויל אונז מיט געוואַלד אוועקרייסען פון אונזערע הייליגע ערהאַבענע ג—טליכע אידעאַלען — מערקט זיך אויפ׳ן זאַל א שטאַרקע בעוועגונג און די פערזאַמעלטע אַפּלאָדירען וואַרים דער חשוב׳ער פּרעלעגענטין.

נאָכהער האַלט א לענגערע בעגריסונגס־רעדע די פיהרערין פון דער בעלכאַטאָווער „בנות“ אָפּטיילונג, פרל. ק אַ ד ז ש אַ ל אין נאָמען פון די בעלכאַטאָווער גייסטיגע שוועסטער. פרל. סרויבע דריקט אויס א דאַנק די חשוב׳ע רעדנערינס און ביי א געהויבענער שטימונג ווערט די פערזאַמלונג געשלאָסען.

די רעדנערין און די געסט ווערען דאַן איינגעלאַדען אין ב״י לאָקאַל אויף דעם באַנקעט, לכבוד דער פרל. שייער וואו ס׳איז גלייכצייטיג פאָרגעקומען די גרינדונג׳ס־פערזאַמלונג פון באג״י ביי דער אַנוועזנהייט פון 50 חברות (כ״י) און עס איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאָלגענדע פערוואַלטונג: לעהרערין פרל. קאָזלאָווסקא—פּרעזעס; פרל. מילער, לובלינער—וויצע; ג. וויערניק—סעקרעטאַרין. חי׳ ליבערמאַן—קאַסירערין; ח. ליפשיץ, פּ נקלער זעלווער—פערוואַלטונגס מיטגלידער;

דער עולם איז זיך דאַן משמח מיט זיסע זאַכען מען ווינשט זיך מז״ט און זייגער 1 ביינאַכט געהט מען זיך פונאַנדער מיט א פרעהליך געמיט, צופרידען פון דער אָפּגעטהוענער אַרבייט, גרייטענדיג זיך צו גרעסערע מעשים לטובת אונזער הייליגען אידעאַל.

אויף דעמזעלבען אָרט גיבען מיר אויך א אויפריכטיגען דאנק דער פרל. שייער פאַר איהר ערפאָלגרייכען בעזוך אין אונזער שטאָט.

ש.

פּיאַסעטשנא: ביי אונז אין שטאָט, איז געגרינדעט געוואָרען א בנות־אגודת־ישראל, וועלכע ענטוויקעלט זיך גאַנץ שעהן. אין דער פערוואַלטונג זענען געוועהלט געוואָרען: אונזער לעהרערין פרל. שאַפּירא — פאָרזיצערין, זלאַטקע פריד, זלאַטקע צענטנער, הענע ראַבינאָוויטש און אסתר פלאַקסמאַן.

פ ר אָ ש נ י ץ: דעם פערגאַנגענעם שמיני־עצרת האָט דער היגער רב שליט״א, געהאַלטען אַ אינהאַלטסרייכען רעפעראַט מענינא דיומא פאר אונזערע חברות. אויך די פאָרשטעהער פון דער היגער אגודה די ה״ה פרענקעל און מלאַווסקי האָבען ביי דער געלעגענהייט רעפערירט מענינא דיומא. מיר דאַנקען זעהר דעם היגען רב שליט״א פאַר זיין שענעם רעפעראַט, וועלכער האָט בעגייסטערט אונזערע חברות. מרים שטוטשינער.

וויערזבניק: מיט׳ן אָנקומען פון דער נייער לעהרערין אין אונזער שול, פרל. וואָלנאָוויטש האָט די ג. פרוי שענירער בעזוכט אונזער שול, דינסטאָג פ׳ נח. דער גאַסט האָט עקזאַמענירט די שילערינס און די לעצטע האָבען זיך גוט אויסגעצייכענט. דעמזעלבען טאָג אינאָווענט, איז פאָר געקומען אַ גראַנדיעזער פרויען־מיטינג, וואו פרוי שענירער האָט געהאַלטען אַ גלעצענדע רעדע. אויך פרל. וואָלנאָוויטש האָט זיך אויס געצייכענט מיט איהר שענעם רעפעראַט. גאַנץ בעזונדער האָט פרוי שענירער אָפּגעהאַלטען אַ פערזאַמלונג מיט די בנות־חברות און זי איז בעגריסט געוואָרען דורך די בנות־פאָרשטעהערין פרל. ראַבינאָוויטש. די „בנות“ האָט אויך געגעבען לכבוד דעם גאַסט א שענעם באַנקעט און די אַנוועזענדע האָבען זיך אונטערהאַלטען ביז שפּעט אינדערנאַכט. דער בעזוך פון פרוי שענירער האָט איבערגעלאָזט צווישען די פרויען־קרייזען אין אונזער שטאָט אַ אונפערגעסליכען איינדרוק. די פערוואַלטונג

זד. וואָלא: דעם פערגאַנגענעם חוהמ״ס. האָט אונזער שול איינגעאָרדענט אַ שענעם אָוועט, אין היגען גרויסען פייערלעשער־זאַל. עס האָבען זיך אויסגעצייכענט די שילערינס; ראָזענבערג, נוסבוים, דאָמבּראָוויצקא, האַנדעלסמאַן, שענבערג, קראַקאָווסקא, סטריקאָווסקא, פריימאַן. גלאַזנער, און לעווקאָוויטש. א האַרציגען דאנק פערדינט די לעהרערין פרל. יאַקובאָוויטש, וועלכע האָט געאַרבייט מיט דער שטאַרקסטער איבערגעבענהייט פאַר דער זאַך. בנות־פערוואַלטונג

אָסטראָוו־מאַזאָוו.: ענדליך איז אונזער אָרגאַניזאַציע אויפסניי רעאָרגאַניזירט געוואָרען. עס איז אונז אויך געלונגען צו גרינדען אַ קינדער־פערבאַנד. מיר האָבען געוועהלט אַ נייע פערוואַלטונג, וועלכע בעשטעהט פון: פרל. ראָזען — פאָרזיצערין און די פרל׳ס. עפשטיין, קאַזאַקאָוויטש און וואַרשאַווסקא, פרל. אָפּענהיים, פרל. שאַפּראַנאָוויטש, פרל. ראַווינסקא און פרל. קיימאַן. אונזער לעהרערין פרל. דאַן נעמט אין דער ארבייט א אַקטיווען און פיהרענדען אַנטייל. די פערוואַלטונג.

ראַדאָמישל: אַ דאַנק דער ג. פרוי שענירער און פרל. קליין, איז ביי אונז געגרינדעט געוואָרען א בית־יעקב־שול. די שול, וועלכע האָט אינאָנהויב זיך גאַנץ גוט ענטוויקעלט האָט אָבער שפּעטער איבערגעלעבט אַ שווערען קריזיס, ערשט מיט׳ן אָנקומען אַלס לעהרערין פרל. רבקה ליפּער, האָט זיך אונזער שול זעהר פערבעסערט, עס איז אויך געוועהלט געוואָרען אַ נייע מענער־פערוואַלטונג, וועלכע ארבייט גאַנץ ענערגיש און עס איז צו האָפען אַז אונזער שול, וועט זיך שוין ווייטער בעסער ענטוויקלען. פער.־פּרעזעס: פנחס גאָלד.

לאָדז (גייערס־ראַיאָן): אונזער שול האָט לעצטענס געפייערט אַ סיום אויפ׳ן ספר בראשית. די חגיגה איז איינגעאָרדענט געוואָרען זעהר אימפּאָזאַנט און פייערליך. אַ שענע רעדע האָט געהאַלטען די שילערין ק אָ ה ן, אין וועלכע זי האָט געדאַנקט דער לעהרערין פרל. קלוגער פאַר איהר מיה וואָס זי אָפּפערט פאַר דער שול. דאַן האָט די לעהרערין געהאַלטען אַ לענגערע רעדע וועגען דער בעדייטונג פונ׳ם ספר בראשית אין אָנגעוויזען דערויף אַז אין יעדער סדרה איבערחזרט זיך אַלץ די וויכטיגע אויפגאַבען פון מקיים זיין דעם „ואהבת לרעך כמוך“. די רעדע פון פרל. קליגער האָט געמאַכט אַ טיפען איינדרוק. דאַן איז פאָרגעקומען אַ סעודת־מצוה, אין וועלכע אַלע שילערינס האָבען זיך בעטייליגט. די חגיגה האָט איבערגעלאָזט אַ שטאַרקען רושם.

אַכטונג!

פון דער שטאָט, וואו אונזער בית־יעקב זשורנאַל האָט נישט מינדעסטענס 10 געזיכערטע אבאָנאַמענטען, ווערען קיין קאָרעספּאָנדענציעס נישט געדרוקט!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
ŁÓDŹ, Listopad 1929
„BAJS JAKOW“

Cena 1 Zł.

ROK VII zeszyt 2(48
Adres Red. „Bajs Jak
Łódź, Aleksandrowsk
P.K.O. 65.6

אָנשטאָט ספּעציעלע קאַרטען!

דערמיט לאַדען איך איין אַלע מיינע פריינ-
דינס, בית-יעקב-לעהרערינס און בנות-עסקנות
צו מיין חתונה, וועלכע קומט פאָר אין קראָקאָ
אי"ה דאָנערשטאָג יוד כסלו ה. י. — אָנ-
שטאָט ווינש-טעלעגראַמען, בעט איך צו
גראַטולירען דורכ'ן בית יעקב זשורנאַל.

מיט גרויס כבוד

לאַצע שטשערײנסקא

גיט אַ מתנה אייערע קינדער אונזער

קינדער ביבלאָטעק

שוין ערשינען די ערשטע צוויי העפטען:

ערשטעס העפט:

1) חנה און איהרע זיבען זיהן (היסטאָרישע פאָר-שטעלונג אין איין אַקט). — שרה שענירער
2) שלח-מנות (קינדער-שפּיל אין צוויי אַקטען). — מ. ברוין

צווייטעס העפט:

3) דאָס קרוגעלע אייל (חנוכּה-פאָרשטעלונג אין דריי אַקטען). — א. מגן
4) אַ גוטע עצה (קינדער-סצענע) — מ. ברוין

— יעדעס העפט קאָסט 50 גר. —

ביי 5 העפטען נאָר 2 זל.—אָהן געלט ווערט נישט געשיקט
געלט דאַרף מען שיקען אויף פּ. ק. אָ. 65.613

נטפי תנחומים.

משתתפות אנו בצערה העמוק של חברתנו היקרה, מורה בבית ספר „בית יעקב“ פעסע תחי' וויטעלזאָהן על אסונה הגדול במות עלי'

אמה נ"ע

המקום ינחם אותה ומשפחתה. התחזקי, חברתנו והבליגי על יגונך ובעבודתך הקדושה תמצאי נחומים.

מורות בית יעקב:

ט. מיימון — ש. לובאוויט
מ. קוטנר — ר. שפירא
ח. מיימון — ה. אונגער
ש. גריצהנדלר — פּ. שרעמער

אויך מיר דריקען אויס אונזער מיטגעפיהל דער פריינדין פון אונזער זשורנאַל פרל. וויטעלזאָן ג-ט זאָל זי טרייסטען!
רעדאַקציע בית-יעקב-זשורנאַל.

ליינט די ניי-ערשינענע בראָשור

די אָרגאַניזירונג פון בנות אַג"י

רעדאַגירט און ארויסגעגעבען דורכ'ן צענטראַלען סעק-רעטאַריאַט פון בנות-אגודת-ישראל אין פוילען.

די בראָשור איז וויכטיג פאַר יעדען, וואָס האָט אינטערעס צו דער אָרגאַניזירונג פון די יודישע רעליג-יעזע טעכטער אונטער דער פאָהן פון בנות-אגודת-ישראל.

אין דער בראָשור געפינען זיך מיינונגען פון אַגודה פיהרער און אָרטאָדאָקסישע שריפטשטעלער וועגען בנות אגודת-ישראל.

אין דער בראָשור געפינען זיך אויך אויסצוגען פון די רעדעס, וואָס זענען געהאַלטען געוואָרען אויפ'ן בנות-צוזאמענפאָהר אין לאָדז.

אין דער בראָשור איז אויך פערעפענטליכט. דאָס ערשטע מאָל, גענוי און אויספיהרליך, דאָס פראָגראַם, די גרונד-פרינציפען, ארעגולאַמין און אַרבייטס-פּלאַן פון בנות-אגודת-ישראל, ווי אויך א גענויעם ארבייטס-פּלאַן פאַר דעם אָרטאָדאָקסישען קינדער-פערבאַנד.

אונזער בראָשור איז שוין עסטעטיש אַרויסגעגעבען און האלט 52 זייטען.
פּרייז 1 זל. ביי 5 עקז. נאָר 3 זל. 25 גר.
אדרעס פאַר געלט פּ.ק.אָ. 65,613

אכטונג! מנהלים און מלמדים, בית-יעקב-לעהרערינ[illegible] און פערוואַלטונגען!

דאָס ניי-ערשינענע לערנ-ביכעל פאַר אָנפאַנגער

אלפון לתינוקות של-בית-רבן

פון בעוואוסטען אָרט. פּעדאַגאָג בנימין זוסמאַן, גאראַנ-טירט ערפאָלג ביים לערנען מיט קליינע קינדער.
פּרייז פון „אלפון“ 1.30

אַ בעזונדערע בראָשור „המדריך“ מיט אָנווייזונגען פאַר'ן לעהרער ווי אַזוי צו בענוצען זיך מיט אונזער נייער מעטאָדע, פּרייז 50 גר.

6 קאָמפּלעטען „אלפא ביתא מטלטלת“ מיט נקודות פּרייז 5 זל.

ס'איז צו בעקומען ביים מחבר נאָך אנדערע וויכטיגע זאכען צום לערנען, וועגען וועלכע מ'קען זיך שריפטליך פער-שטענדיגען.

צו בעקומען אויפ'ן אדרעס פון מחבר:
ב. זוסמאַן, קראקא, קראַקאָווסקא 35

בוכהענדלער ווענדען זיך אויפ'ן אדרעס פונ'ם פערלאַג:
נ. קליין, לאָדז, צעגעלניאַנא 75

קינדער גאָרטען

גיט אייערע קינדער צו לייענען דעם שעהנעם איינציגען איל[illegible]-סטרירטען קינדער-זשורנאל „קינדער-גאָרטען“ — ערשיינט יע[illegible]ן חודש פּרייז 40 גר. אנ'עקזעמפּלאַר פּ.ק.אָ. 65.613

Red. Lezer Gerszon Frydenzon | געזעצט: נ. ליבעסקינד, לאדז קילינסקא 50 | Tłocznia J. Djament, Łódź, Kilińskiego 50